

สภาพโดยทั่วไป

ลักษณะสภาพโดยทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดชลบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคที่มีความค่อนเนื่องกับภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่น้อย เป็นอันดับ 3 ของประเทศ แต่กลับเป็นภาคที่มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง ประชากรของภาคมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูง เป็นอันดับที่ 2 ของประเทศรองจากภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากมีปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมหลายประการ เช่น เป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ในการเกษตร เป็นภาคที่มีจำนวนโรงงานและมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทางอุตสาหกรรม เป็นอันดับ 2 ของประเทศ เป็นภาคที่มีแหล่งก๊าซธรรมชาติที่ได้จากทะเล ซึ่งสามารถนำใช้ เป็นพลังงานและวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรม และเป็นภาคที่มีเส้นทางคมนาคมทางทะเลที่ใช้ขนส่งสินค้าและวัตถุดิบกับนานาประเทศ ตลอดจนมีเส้นทางคมนาคมทางบกที่ใช้ติดต่อกับพื้นที่ภายในภูมิภาค และนอกภูมิภาคได้สะดวก

และจากผลสืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลใต้ เป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ จึงส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันมีแนวโน้มในการพัฒนาสูงทั้งในด้านกิจกรรมที่ภาคอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ ตลอดจนรูปแบบการใช้ที่ดินก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งจ้างงานและแหล่งลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากก๊าซธรรมชาติ จากสภาพโดยทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นฐานจากการเป็นแหล่งวัตถุดิบทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ และมีฐานทางเกษตรกรรมอยู่แล้ว ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงส่งผลให้จังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีฐานทางเศรษฐกิจที่ติดตามไปด้วย โดยเฉพาะจังหวัดติดชายฝั่งทะเล ดังจะเห็นได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพัฒนาตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งทั้ง 3 จังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนาให้ เป็นไปตามนโยบายของรัฐได้

จากสภาพดังกล่าวเชื่อว่าในอนาคตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัด จะมีบทบาทการขยายตัวทางเศรษฐกิจและประชากรสูง ดังนั้นการเตรียมพร้อมเพื่อการรองรับบทบาทของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น

เมื่อพิจารณาบทบาทของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง เป็นอันดับที่ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยและมีโครงสร้างบริการพื้นฐานที่ครบครัน ตลอดจนเป็นแหล่งแรงงานที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งทำให้จังหวัดชลบุรีมีกำลังการพัฒนาค่อนข้างสูง และนั่นย่อมหมายถึงความพร้อมในการสนองตอบการพัฒนาใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น ทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนได้อย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก อันเป็นนโยบายระดับชาติ รัฐบาลกำหนดให้จังหวัดชลบุรีเป็นเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นศูนย์กลางทั้งในด้านธุรกิจบริการ และอุตสาหกรรมของภูมิภาคนี้ โดยเน้นการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมที่ไม่มีมลภาวะ

อย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าจังหวัดชลบุรีจะเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้ เป็นเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ตาม แต่รูปแบบการพัฒนาของจังหวัดจะเป็นไปทางด้านตะวันตกชายฝั่งทะเลเป็นส่วนมาก อันจะส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านการพัฒนาต่อเนื่องของชุมชนภายในจังหวัดเอง โดยในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาถึงจำนวนประชากรและฐานทางเศรษฐกิจของพื้นที่ทั้งจังหวัดพบว่าขาดความต่อเนื่อง และมีความแตกต่างระหว่างศูนย์กลางชุมชนใหญ่ และศูนย์กลางชุมชนย่อยซึ่งหมายถึงการขาดศูนย์กลางขนาดรอง อันจะเป็นตัวส่งอิทธิพลความเจริญไปสู่ชุมชนย่อย ในพื้นที่ชุมชนขนาดรองจึงมีบทบาทในการเพิ่มประสิทธิภาพของจังหวัดให้มีความต่อเนื่องของพื้นที่ และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในจังหวัดชลบุรี

3.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ และกายภาพ

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตการปกครอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่

10 39 เหนือ และเส้นแวงที่ 100 52 - 102 58 ตะวันออก แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครนายก จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดตราด และจังหวัดชลบุรี มีพื้นที่รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 36,502.50 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 7.26 ของพื้นที่ประเทศโดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรปราการ และอ่าวไทย

และจังหวัดชลบุรีเป็น 1 ใน 7 จังหวัดของภาคตะวันออก โดยอยู่ระหว่าง
เส้นรุ้งที่ 12 30 - 13 34 เหนือ และเส้นแวงที่ 100 45 - 101 45 ตะวันออก
มีพื้นที่ทั้งจังหวัดประมาณ 4493.56 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,860,625 ไร่ คิดเป็นร้อยละ
12.3 ของพื้นที่ภาคตะวันออก และอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับกิ่งอำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง และกิ่งอำเภอ
แปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองระยอง และอ่าวไทย

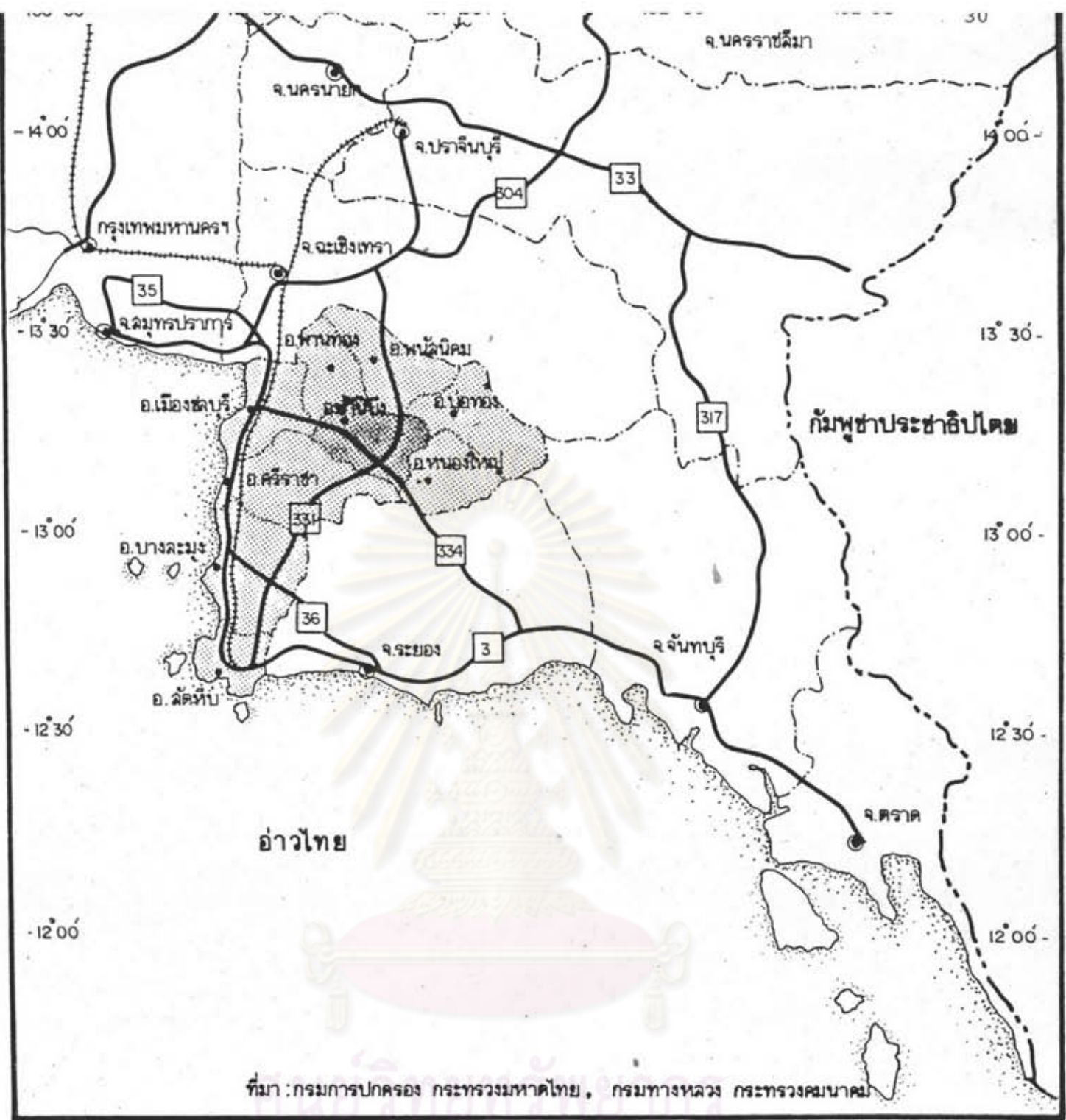
ทิศตะวันตก ติดต่อกับอ่าวไทย

(แผนที่ ที่ 3.1)

ส่วนในด้านการปกครองของจังหวัดชลบุรีมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9
อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 85 ตำบล 611 หมู่บ้าน มีการปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 21 แห่ง
ประกอบด้วยรูปแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบล
ศรีราชา และเทศบาลตำบลบ้านบึง เป็นสุขาภิบาล 15 แห่ง และมีรูปแบบการปกครองพิเศษ
1 แห่ง คือ เมืองพัทยา โดยคิดเป็นพื้นที่ในเขตการปกครองได้ 747.49 ตารางกิโลเมตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม

สัญลักษณ์ 		การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี	
แนวเขตประเทศ แนวเขตจังหวัด แนวเขตอำเภอ ที่ตั้งจังหวัด ที่ตั้งอำเภอ เส้นทางคมนาคมสายหลัก พื้นที่จังหวัดชลบุรี		แฉ่งดง : อาณาเขตการปกครองภาคตะวันออก แผนที่ 3.1 	

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ของพื้นที่จังหวัดชลบุรี

อำเภอ กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล เมือง\ตำบล	สุขาภิบาล
เมืองชลบุรี	225.29	18	122	1	3
พนัสนิคม	751.72	21	188	1	1
บ่อทอง	894.53	4	26	-	1
ศรีราชา	643.61	8	50	1	2
กิ่งอำเภอเกาะสีชัง	18.00	1	6	-	1
บ้านบึง	598.94	7	44	1	1
บางละมุง	498.69	8	58	1	2
พานทอง	180.66	11	74	-	2
สัตหีบ	348.12	4	29	-	1
หนองใหญ่	334.00	3	14	-	1
รวม	4493.56	85	611	5	15

ที่มา : รายงานวิจัยเมืองชลบุรี สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
พ.ศ. 2529

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิประเทศของภาคตะวันออกนั้น ทางด้าน

ใต้และด้านตะวันตกของภาคมีชายฝั่งเว้าแหว่งและ เกาะชายฝั่ง เป็นจำนวนมาก ส่วนทางตอนบน และตอนใต้ของภาค เป็นที่สูงชันสลับเนินเขาเตี้ย ๆ โดยทางตอนบนของภาคมี เทือกเขาสันกำแพงกั้น แยกภาคตะวันออกจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนทางตะวันออกเฉียงใต้ของภาคมี เทือกเขาบรรทัดกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ส่วนตอนในของ ภาคมี เทือกเขาจันทร์บุรี ซึ่งเทือกเขานี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ เช่น แม่น้ำบางปะกง - แม่น้ำจันทร์บุรี เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วภาคตะวันออกสามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกได้เป็น 2 เขต

ใหญ่ ๆ คือ (แผนที่ที่ 3.2)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ประมาณ 19,631 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบระหว่างภูเขาตามแนวตะวันออกเฉียง-ตะวันตก มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ คือลุ่มน้ำบางปะกง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มที่ค่อนข้างต่ำร้อยละ 80 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพื้นที่ตอนสูงจากร่องน้ำไม่เกิน 30 เมตร ความลาดของพื้นที่น้อยกว่าร้อยละ 2

ภาคตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ประมาณ 16,871.50 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ร้อยละ 90 เป็นที่ลุ่มคลื่นลอนลาด ความสูงของพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 30-50 เมตร ความลาดเอียงของพื้นที่อยู่ระหว่างร้อยละ 2-10 ลุ่มน้ำส่วนใหญ่เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็ก เช่น ลุ่มน้ำจันทบุรี ลุ่มน้ำระยอง เป็นต้น

โดยจังหวัดชลบุรี มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขาชายฝั่งทะเลตั้งแต่ส่วนที่ต่อเนื่องกับบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงจรดที่ราบลุ่มแม่น้ำระยองตลอดแนวชายฝั่ง มีที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดเล็กแทรกอยู่เป็นระยะ มีที่ราบลูกฟูกที่แคบยาวขนานไปกับฝั่งทะเลในทิศทางเหนือ-ใต้ สลับกับแนวภูเขาเดี่ยว ๆ สูงประมาณ 200 เมตรจากระดับน้ำทะเล ส่วนที่สูงที่สุดอยู่ตอนเหนือบริเวณเขาเขี้ยวสูง 793 เมตรจากระดับน้ำทะเล นอกจากนั้นบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดเป็นชายฝั่งทะเลที่มีความยาว 156.7 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นโขดหินสลับกับหาดทรายไม่ห่างจากฝั่งมากนักมีเกาะประมาณ 46 เกาะ ทอดตัวตามแนวเหนือ-ใต้ขนานกับชายฝั่งทะเล และเมื่อพิจารณาภูมิประเทศของจังหวัดชลบุรีในระดับย่อยลงมายังสามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกได้เป็น 5 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ คือ

ก. ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง อยู่ในเขตอำเภอพานทอง อำเภอพนัสนิคม และบางส่วนของอำเภอเมืองชลบุรี

ข. ที่ราบชายฝั่งทะเล จังหวัดชลบุรีมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 156.7 กิโลเมตร ตั้งแต่ปากแม่น้ำบางปะกงในเขตอำเภอเมืองชลบุรี จนถึงอำเภอสัตหีบ ลักษณะเป็นที่ราบแคบ ๆ ชายฝั่งทะเล มีภูเขาสูงเล็ก ๆ เป็นบางตอน ลักษณะชายฝั่งเป็นหาดโคลนในเขตอำเภอเมืองชลบุรี เนื่องจากอยู่ใกล้กับปากแม่น้ำบางปะกง และมีหาดทรายที่สวยงาม เหมาะแก่การท่องเที่ยวตั้งแต่ตำบลอ่างศิลาในอำเภอเมืองชลบุรี ผ่านอำเภอสัตหีบ ไปจนถึงอำเภอสัตหีบ

ค. ที่ราบลูกคลื่นและเนินเขา เป็นส่วนต่อจากเขตที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีลักษณะเป็นเนินเขาเดี่ยว ๆ สลับกัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50-100 เมตร ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ อำเภอสัตหีบ และบางส่วนของอำเภอบ่อทอง กับบางส่วนของอำเภอหนองใหญ่

ง. ที่สูงชันและภูเขา เป็นเขตที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า

200 เมตร ส่วนใหญ่จะอยู่ทางตอนกลาง และด้านตะวันออกของจังหวัด โดยทางตอนกลางอยู่ในเขตอำเภอบ้านมิ่งค้อ เนื่องจากอำเภอศรีราชา และอำเภอบางละมุง ส่วนทางด้านตะวันออกอยู่ในเขตอำเภอบ่อทอง และอำเภอหนองใหญ่

จ. เกาะต่าง ๆ จังหวัดชลบุรีอยู่ติดกับอ่าวไทยทางด้านตะวันออก มีเกาะอยู่ในเขตน่านน้ำถึง 46 เกาะ เกาะใหญ่ที่สุดคือเกาะคราม รองลงมาคือเกาะสีชัง เกาะต่าง ๆ อยู่ห่างจากชายฝั่งประมาณ 2-30 กิโลเมตร สภาพสมุทรศาสตร์ระหว่างเกาะกับชายฝั่งมีระดับน้ำลึกประมาณ 6-10 เมตร

3.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของภาคตะวันออกสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

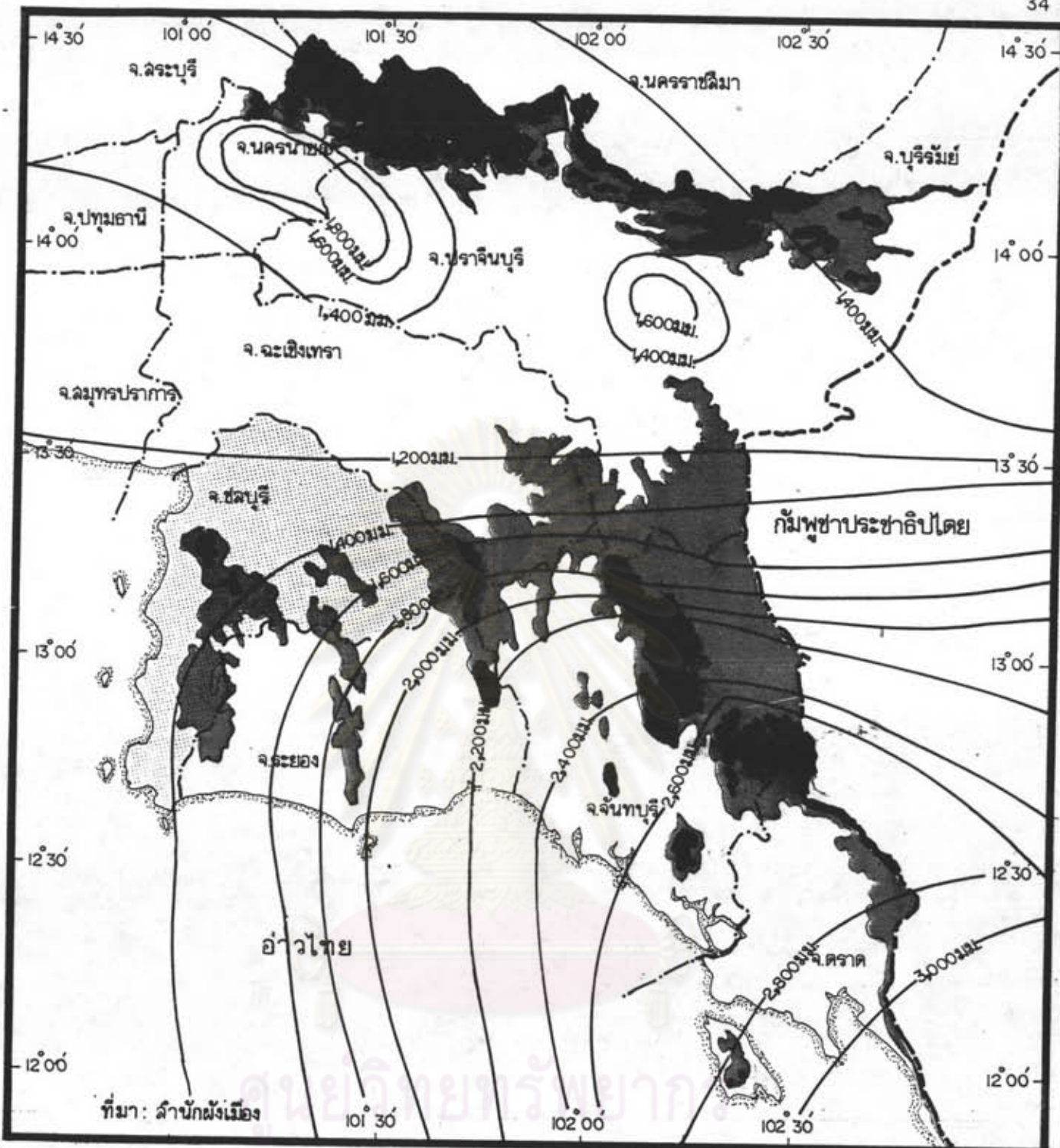
- แบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู กล่าวคือ จะมีปริมาณฝนตกน้อย อากาศหนาวและแห้งแล้งอย่างเด่นชัด ซึ่งได้แก่ บริเวณทางตอนเหนือของภาค และบริเวณตะวันตกในเขตจังหวัดระยอง

- แบบมรสุมในเขตร้อน กล่าวคืออุณหภูมิในแต่ละฤดูจะไม่แตกต่างกันมากนัก โดยที่เดือนเมษายนจะมีอุณหภูมิสูงสุด 25.8 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิลดต่ำสุดในเดือนมกราคม 25.36 องศาเซลเซียส สาเหตุที่ทำให้อุณหภูมิในฤดูร้อนและฤดูหนาวไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากพื้นที่อยู่ติดกับทะเล พื้นที่ดังกล่าวได้แก่ พื้นที่ของจังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรีจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

ส่วนปริมาณน้ำฝนมีปริมาณตั้งแต่ 1,200 มิลลิเมตร ไปจนถึง 3,000 มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนจะกระจายจากน้อยไปมาก โดยมีฝนตกน้อยที่สุดทางด้านตะวันตกของภาคและฝนตกมากที่สุดทางตะวันออกเฉียงใต้ของภาค ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยทั้งภาคประมาณร้อยละ 72-82 (แผนที่ที่ 3.2)

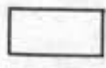

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

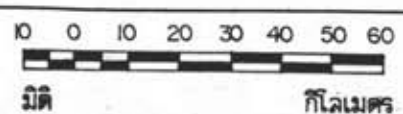
ที่มา : สำนักผังเมือง

สัญลักษณ์

- 0 - 100 เมตร
- 100 - 300 เมตร
- สูงกว่า 300 เมตร
- เส้นปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)
- พื้นที่จังหวัดชลบุรี

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แสดง : ลักษณะภูมิประเทศและปริมาณน้ำฝน

แผนที่ 3.2

3.1.4 สมรรถนะดินเพื่อการเกษตร¹ จากการศึกษาสมรรถนะดินเพื่อการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2529 นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

ก. พื้นที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่ทั่ว ๆ ไป

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ประมาณ 5,399,596 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.67 ของพื้นที่ภาค ลักษณะดินเป็นดินเนื้อละเอียดปานกลางถึงเป็นเนื้อทราย มีการระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ พื้นที่ลักษณะนี้กระจายอยู่สูงสุดในจังหวัดปราจีนบุรี ในสัดส่วนร้อยละ 44.26 รองลงมาได้แก่จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรีในสัดส่วนร้อยละ 22.43 และ 19.68 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าจังหวัดชลบุรีจะมีสัดส่วนพื้นที่ปลูกพืชไร่เป็นอันดับที่ 3 ของภาคก็ตาม แต่พืชเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรีส่วนมากจะเป็นพืชไร่ โดยมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกประมาณ 1,062,392 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.15 ของพื้นที่เกษตรทั้งจังหวัด โดยพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ของจังหวัดชลบุรีส่วนมากจะกระจายอยู่ในเขตที่ราบลูกคลื่น ในเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทอง อำเภอหนองใหญ่ และอำเภอศรีราชา พืชที่ปลูกส่วนมากได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยน้ำตาล เป็นต้น

ข. พื้นที่เหมาะสมสำหรับการทำนา

พื้นที่เหมาะสมสำหรับการทำนามีประมาณ 6,525 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.60 ของพื้นที่ภาค พื้นที่ประเภทนี้ส่วนมากเป็นที่ราบและที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลักษณะดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำเลว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำ การกระจายตัวของพื้นที่เหมาะสมสำหรับการทำนาจะกระจายตัวสูงสุดในเขตจังหวัดปราจีนมากที่สุด รองลงมาอยู่ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.38, 28.86 และ 15.13 ตามลำดับ สำหรับจังหวัดชลบุรินั้นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำนามีประมาณ 368,815 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 13.53 ของพื้นที่จังหวัด และเป็นร้อยละ 5.65 ของพื้นที่ภาค โดยพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำนาในจังหวัดชลบุรีพบว่ากระจายอยู่ในเขตอำเภพนัสนิคม อำเภอเมืองชลบุรี และอำเภอบ้านบึง

ค. พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกไม้ยืนต้นและพืชสวน

ที่ดินประเภทนี้มีพื้นที่ประมาณ 960,385 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.21 ของพื้นที่ภาค ลักษณะดินที่เหมาะสมเป็นดินเหนียวปนทรายพบมากแถบที่ราบเชิงเขาเป็นส่วนใหญ่ ควร

¹ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, พื้นที่เกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2529.

จัดเป็นสวนผลไม้หรือสวนยางพารา การกระจายตัวของที่ดินประเภทนี้พบอยู่ใน 3 บริเวณ คือในเขต จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด และจังหวัดชลบุรี โดยมีสัดส่วนอยู่ในเขตจังหวัดจันทบุรีมากที่สุดถึง ร้อยละ 79.72 ของพื้นที่ที่เหมาะสมของภาค รองลงมาได้แก่จังหวัดตราด และจังหวัดชลบุรี ในสัดส่วนร้อยละ 19.52 และ 0.76 ตามลำดับ โดยที่พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกไม้ผลและพืชสวนของจังหวัดชลบุรีมีประมาณ 7,260 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.26 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชสวนและไม้ผลนี้กระจายอยู่ใน เขตอำเภอ เมืองชลบุรี อำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม และอำเภอพานทอง

ง. พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืช

พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชของภาคตะวันออกมีประมาณ

5,353,259 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 41.03 ของพื้นที่ภาค พื้นที่ดังกล่าวได้แก่ภูเขา หาดทราย และที่ลุ่มมีน้ำขังเกือบตลอดปี จะใช้ประโยชน์สำหรับ เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ การปลูกยางพารา และป่าชายเลน โดยพื้นที่ที่ใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชล้มลุกมีพื้นที่ประมาณ 983,158 ไร่ กระจายอยู่แถบชายฝั่งทะเลใน เขตจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ส่วนพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อปลูกยางพาราเพื่อ เป็นการทดแทนพื้นที่ป่ากระจายตัวอยู่ทางตอนล่างของจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดจันทบุรี ส่วนพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังจะใช้ประโยชน์เป็นป่าชายเลน ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 623,639 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.73 กระจายอยู่บริเวณปากแม่น้ำสายใหญ่ ๆ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำจันทบุรี และแม่น้ำตราด และพื้นที่สูงหรือภูเขาเป็นพื้นที่ป่าไม้ หรือสวนไม้ เป็นแหล่งล่าธารอย่างถาวร มีพื้นที่ประมาณ 3,445,462 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.10 ของพื้นที่ภาค พื้นที่นี้ส่วนใหญ่เป็น เขตอุทยานแห่งชาติ

3.1.5 แหล่งน้ำและการชลประทาน แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้าง

ขึ้นของภาคตะวันออก มีลักษณะดังนี้

1. แหล่งน้ำผิวดิน สามารถแบ่งพื้นที่แหล่งน้ำผิวดินออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ภาคตะวันออกตอนบน และภาคตะวันออกตอนล่าง ดังนี้

ก. ภาคตะวันออกตอนบน มีลุ่มแม่น้ำบางปะกง เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในภาค มีพื้นที่ประมาณ 18,897 ตารางกิโลเมตร ใช้ประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม และอุปโภค - บริโภค เป็นส่วนมาก

ข. ภาคตะวันออกตอนล่าง มีพื้นที่รวมประมาณ 13,466 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยลุ่มน้ำบริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ลุ่มน้ำที่

สำคัญไต่กัน

- **ลุ่มน้ำบางพระ** เป็นลุ่มน้ำที่มีขนาดพื้นที่ เล็กที่สุด เป็นบริเวณ
ต่อเนื่องของพื้นที่ริมอ่าวเล็ก ๆ ระหว่างอ่าวศรีราชา ส่วนบางละมุง และนาจอมเทียน ประกอบ
ด้วยลุ่มน้ำสายสั้น ๆ ลาน้ำสำคัญไต่กัน คลองบางพระ ซึ่งมีต้นน้ำเกิดจากเขาเขียว มีความยาว
ประมาณ 20 กิโลเมตร น้ำไหลลงอ่าวไทยโดยตรง พื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรีทั้งหมด

- **ลุ่มน้ำระยอง หรือคลองใหญ่** แม่น้ำระยองมีความยาวประมาณ
80 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาจันทบุรีในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ไหลลงทาง
ใต้ผ่านอำเภอบ้านค่าย และไหลออกทะเลที่อำเภอเมืองจังหวัดระยอง พื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ
2,300 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดระยอง

- **ลุ่มน้ำประแส** มีแม่น้ำประแสเป็นแม่น้ำสายหลัก ความยาว
ประมาณ 130 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาด้านตะวันออกของจังหวัดชลบุรี บริเวณรอยต่อ
ของจังหวัดฉะเชิงเทรา จันทบุรี และระยอง ไหลลงทางใต้ผ่านอำเภอแกลง พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใน
เขตจังหวัดระยอง

3. แหล่งน้ำใต้ดิน ภาคตะวันออก เป็นที่มีปริมาณน้ำผิวดินสูง เมื่อเปรียบ
เทียบกับภาคอื่นของประเทศ เนื่องจากลักษณะที่ตั้งรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เต็มที่ ปริมาณน้ำฝน
จะมีค่าสูงบริเวณชายฝั่งและลดลง เมื่อห่างจากชายฝั่ง เข้าไปในพื้นที่ตอนใน อย่างไรก็ตามบริเวณ
ที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ได้แก่ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกตั้งแต่
ชลบุรีจนถึงฐานทัพเรือสัตหีบ เนื่องจากโครงสร้างทางธรณีชั้นล่างเป็นหินแกรนิตไม่อุ้มน้ำ ทำให้
ขาดแคลนแหล่งน้ำใต้ดิน ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวต้องอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ
บางพระ อ่างเก็บน้ำคลองหนองค้อ และอ่างเก็บน้ำดอกกราย

4. แหล่งน้ำชลประทาน เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของภาคตะวันออก
เป็นที่ดอนและที่ภูเขา สภาพพื้นที่จะสูง บริเวณตอนกลางจะลาดเอียง จากทิศตะวันตกไปยังทิศ
ตะวันออก และทิศใต้ ลักษณะที่ราบลุ่มเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำระหว่างภูเขา ซึ่งลาดเอียงตามสภาพ
ภูมิประเทศในแนวตะวันตกและตะวันออก ลักษณะโครงสร้างทางธรณีส่วนใหญ่เก็บกักน้ำบาดาลได้
ค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ลักษณะดินโดยทั่วไป เป็นดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำ ปริมาณฝนที่ตกชุกช่วงฤดู
ฝนจึงไหลบ่าลงสู่แหล่งน้ำต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว การเก็บน้ำตามธรรมชาติจึงทำได้น้อย
เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคในฤดูแล้ง ดังนั้นการพัฒนาระบบชลประทานจึงมี
ความสำคัญและจำเป็น โดยดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรน้ำเพื่อประโยชน์ด้านอุปโภค-บริโภค
เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม

ระบบชลประทานของภาคตะวันออกเฉียงใต้มีความรับผิดชอบของสำนักงานชลประทานที่ 9 ชลบุรี มีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 286 โครงการ จำแนกเป็นโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง 61 โครงการ และโครงการขนาดเล็ก 225 โครงการ พื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ชลบุรี และระยอง

เมื่อพิจารณาพื้นที่ชลประทานของจังหวัดชลบุรี พบว่าใน พ.ศ. 2529 มีพื้นที่ชลประทานทั้งหมด 203,107 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.25 ของพื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัด มีปริมาณความจุน้ำรวม 161,108 ล้านลูกบาศก์เมตร มีลักษณะเป็นโครงการชลประทานขนาดเล็ก 37 โครงการ และโครงการชลประทานขนาดกลางและขนาดใหญ่ 12 โครงการ ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทกักเก็บและระบายน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตเกษตรกรรมในที่ราบของอำเภอบางพลี และมีโครงการที่จัดสร้างเพื่อการอุปโภค บริโภค การประปาอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นโครงการประเภทระบายและเก็บกัก ส่วนโครงการชลประทานขนาดกลางประเภทอุปโภค บริโภคเพื่ออุตสาหกรรม และเกษตรกรรมนั้นมีโครงการอยู่ที่อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา และอำเภอบางละมุง

3.1.6 โครงการระบบคมนาคม ภาคตะวันออกเฉียงใต้มีโครงการระบบคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ที่ใช้ประโยชน์เพื่อการคมนาคมติดต่อและการขนส่งสินค้า โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (แผนที่ 3.3)

ก. ทางถนน โครงการของถนนใน พ.ศ. 2530 มีอยู่มากพอสมควร แต่สภาพถนนบางสายยังมีสภาพไม่ดีนัก สมควรต้องมีการปรับปรุงเพื่อสามารถรองรับปริมาณการจราจรในอนาคตได้ ซึ่งคาดว่าจะมีปริมาณการจราจรสูงตามเส้นทางสายหลักที่เชื่อมกับภาคตะวันออกเฉียงใต้กับกรุงเทพฯ และภาคอื่น ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ถนนสายรองจะเป็นเส้นทางเชื่อมชุมชนระดับจังหวัด เพื่อแบ่งเบาความแออัดของเส้นทางสายหลัก ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. ถนนสายหลัก ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 เป็นถนนสายหลักเชื่อมกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด มีระยะจากจังหวัดสมุทรปราการ ผ่านจังหวัดชลบุรีถึงจังหวัดตราด มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 400 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 เป็นถนนสายหลักที่เชื่อมภาคกลางกับภาคตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด มีความยาวประมาณ 164 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา-ตราด) เป็นถนนที่เริ่มจากสี่แยกบางนา แล้วมาบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอบางปะกง จังหวัด

จะ เชียง เทรา

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เชื่อมกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่พื้นที่เลี้ยงชายฝั่งทะเล และกรุงเทพฯ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 เป็นเส้นทางที่ตัดผ่านพื้นที่ตอนในของจังหวัดชลบุรี โดยเชื่อมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอสัตหีบผ่านอำเภอบ้านบึง อำเภอพนัสนิคม และไปเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ที่อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ถนนสายรอง เป็นถนนที่มีบทบาทรองจากถนนสายหลัก มีหน้าที่เชื่อมชุมชนระดับรองของภาค และเพื่อแบ่งเบาปริมาณจราจรจากถนนสายหลัก ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 เชื่อมระหว่างอำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 315 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ผ่านอำเภอพนัสนิคม ไปจนถึงอำเภอเมืองชลบุรี

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 317 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี ถึงอำเภอเมืองจันทบุรี

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 เส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอเมืองชลบุรี กับอำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยผ่าน อำเภอบ้านบึง อำเภอหนองใหญ่

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3138 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอบ้านบึง กับอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3245 เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอพนมสารคาม กับอำเภอล่วงแดง โดยผ่านอำเภอบ่อทอง และอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

3. ถนนสายอื่น ๆ เป็นเส้นทางเชื่อมชุมชนระดับอำเภอและระดับตำบลของภาค

-ปริมาณการจราจรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ² ใน พ.ศ. 2530

ปริมาณการจราจรของการคมนาคมขนส่งสินค้า จะมีความหนาแน่นสูงมากบริเวณทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ช่วงอำเภอเมืองชลบุรีถึงอำเภอศรีราชา คือประมาณ 29,363 คันต่อวัน เป็นยานพาหนะประเภทยนต์ส่วนบุคคลร้อยละ 62.10 และรถบรรทุกร้อยละ 37.90 บริเวณที่มีปริมาณการจราจรรองลงมายังคงเป็นเส้นทางสาย 3 ในช่วงระหว่างอำเภอบางละมุงถึงอำเภอศรีราชา มีปริมาณ 12,404 คันต่อวัน เป็นรถยนต์ ร้อยละ 61.00 และรถบรรทุก ร้อยละ 39.00 และเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ช่วงจากสัคดิ์ถึงอำเภอเมืองระยองมีปริมาณการจราจรสูงเป็นอันดับ 3 ของภาค ส่วนเส้นทางที่มีปริมาณการจราจรรองจากนี้ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ช่วงอำเภอเมืองชลบุรีถึงอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จะเห็นได้ว่าบริเวณที่มีปริมาณการจราจรสูงนั้นจะอยู่ในเขตศูนย์กลางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อพิจารณาถึงปริมาณการจราจรทั้งโครงข่ายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นว่าปริมาณการจราจรในเส้นทางต่าง ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว จะมีปริมาณการจราจรเฉลี่ย 2,500 คันต่อวัน (แผนที่ที่ 3.4)

จากสภาพโครงข่ายการคมนาคมทางบกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นเส้นทางสายหลักของภาค มีปริมาณการจราจรหนาแน่นตั้งแต่จังหวัดชลบุรี เรื่อยลงมาจนถึงจังหวัดตราด และมีเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เชื่อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกนั้นเป็นเส้นทางเชื่อมภายในภาค เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 จากบางละมุงมาจังหวัดระยองเป็นเส้นทางที่ย่นระยะทางและแบ่งเบาภาระของถนนสุขุมวิท โดยไม่ต้องผ่านอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 จากอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี มาอำเภอแกลง จังหวัดระยอง เป็นเส้นทางที่เชื่อมชลบุรีกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง คือ ระยอง จันทบุรี และตราด โดยไม่ต้องผ่านตัวเมืองระยองยื่นระยะทางไปได้ 50 กิโลเมตร เส้นทางดังกล่าวทำให้การจราจรในชุมชนระยองลดความแออัดลง นอกจากนี้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 317 จากอำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรีมายังจังหวัดจันทบุรี เชื่อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับตอนล่างทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกันทำให้โครงข่ายคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่เดิมเป็นรูปตัวซี (C) กลายเป็นแบบวงแหวน ถึงอย่างไรก็ตามแม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะสามารถติดต่อกับภาคอื่น ๆ ได้โดยสะดวกแต่การติดต่อภายในภาค โดยเฉพาะ

² กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม, โครงข่ายการคมนาคม, 2530, หน้า 125.

ทางตอนกลางของภาคยังทำได้ไม่สะดวกนัก ประกอบกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ทำให้พื้นที่ชายฝั่งทางทิศตะวันตกของภาค โดยเฉพาะอำเภอเมืองชลบุรี แหลมฉบัง พัทยา มาบตาพุด และระยอง มีการคมนาคมหนาแน่นมาก และในอนาคตจะมีการสร้างทางจากแหลมฉบัง มายังจังหวัดฉะเชิงเทราด้วยแล้ว ยิ่งจะทำให้ฝั่งตะวันตกเป็นศูนย์กลางของการติดต่อจากพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบการคมนาคมตอนกลางของภาค จึงควรได้รับการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้สัมฤทธิ์ผล

ข. ทางรถไฟ เป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค และเชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาค คือ

- เส้นทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ)

เชื่อมโยงกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกตอนบน โดยผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา มีระยะทาง 270 กิโลเมตร

- เส้นทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา-สัตหีบ การรถไฟสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก โดยผ่านพื้นที่ด้านตะวันตกของภาคเลียบชายฝั่งทะเล มีระยะทาง 132 กิโลเมตร

ค. ทางน้ำ การคมนาคมทางน้ำของภาคตะวันออก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การคมนาคมตามแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเป็นการคมนาคมที่ใช้ติดต่อระหว่างพื้นที่ที่ใกล้เคียง และการคมนาคมทางทะเล โดยมีท่าเรือน้ำลึกสัตหีบ เป็นท่าเรือเพื่อการขนส่งระหว่างภูมิภาคกับกรุงเทพมหานคร และระหว่างภูมิภาคกับต่างประเทศ และในอนาคตจะมีท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือแห่งใหม่ เพื่อรองรับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และเป็นการลดความคับคั่งจากท่าเรือกรุงเทพฯ

ง. ทางอากาศ มีสนามบินพาณิชย์ 1 แห่ง คือสนามบินอู่ตะเภา ให้บริการขนส่งสินค้าและโดยสารมีลักษณะแบบเช่าเหมาลำ หรือ Charter Flight ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเที่ยวบินที่บินตรงมาจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีสนามบินจันทบุรี ซึ่งเป็นสนามบินที่ใช้ในกิจการทหาร

รูปแบบการขนส่งสินค้า ในปัจจุบันสินค้าทั้งหมดที่ส่งเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 12.63 มาจากภาคตะวันออก สินค้าส่วนใหญ่เป็นพืชผลทางเกษตร และวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น โดยที่จังหวัดชลบุรีมีปริมาณสินค้าส่งออกมากที่สุดของภาค คือร้อยละ 64 ของสินค้าส่งออกทั้งภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนสินค้าขาเข้าของภาคตะวันออก

ส่วนมากจะเป็นประเภท บัญ และอาหารสัตว์ และสินค้าประเภท เบ็ดเตล็ด ซึ่งมีปริมาณสินค้านำเข้าร้อยละ 31.0 และ 26.5 ของสินค้าเข้าของภาค และในจำนวนปริมาณสินค้าเข้าภาคตะวันออกนี้ ส่วนใหญ่เป็นส่วนแบ่งของจังหวัดชลบุรี คือ ร้อยละ 38.87

ส่วนเส้นทางการขนส่งสินค้าสามารถจะเลือกรูปแบบการขนส่งสินค้าได้หลายวิธี ซึ่งประกอบด้วย

1. การขนส่งสินค้าทางรถยนต์ การขนส่งสินค้าทางรถยนต์

ส่วนมากจะใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (แผนที่ที่ 3.4) ซึ่งการขนส่งสินค้าประเภทนี้มีปริมาณการใช้สูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากมีความสะดวกสบายและประหยัดค่าใช้จ่าย สินค้าส่วนใหญ่จะถูกส่งเข้ากรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 36.3 ของปริมาณสินค้าทั้งหมดของภาคตะวันออก ประเภทของสินค้าที่ส่งมากที่สุดคือ วัสดุก่อสร้าง และพืชผลทางเกษตร โดยจังหวัดชลบุรีมีปริมาณการขนส่งสินค้าสูงสุดในภาค ส่วนการขนส่งสินค้าเข้าภาคตะวันออกนั้น ชลบุรีจะมีส่วนแบ่งสินค้ามากที่สุดภายในภาค

จากลักษณะดังกล่าวทำให้ปริมาณการจราจรของภาคตะวันออกจะมีความหนาแน่นสูงสุดที่จังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นศูนย์กลางธุรกิจของภาค และยังเป็นศูนย์กลางสินค้าที่สำคัญของภาคด้วย

2. การขนส่งสินค้าทางรถไฟ การขนส่งสินค้าทางรถไฟของภาค

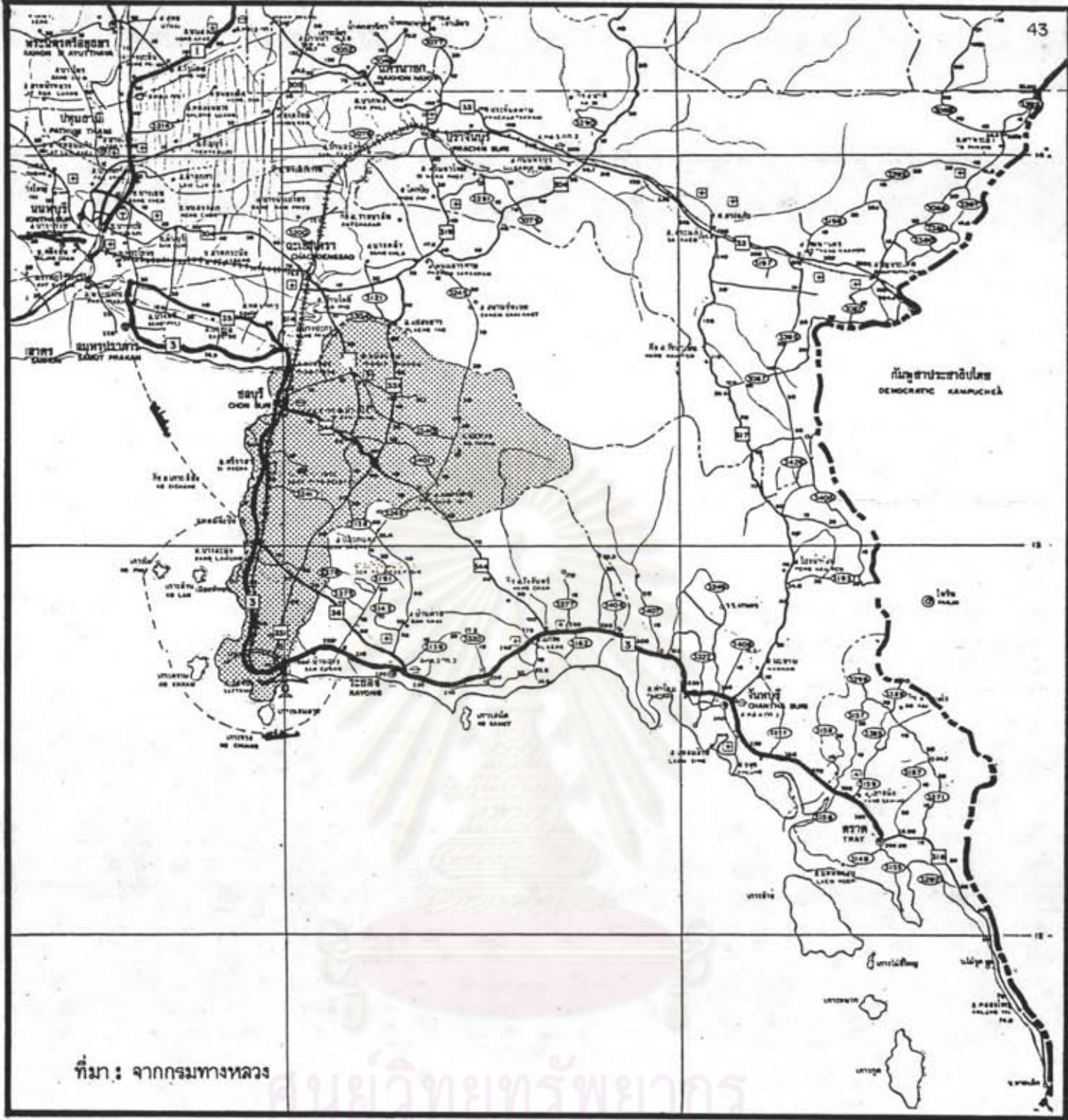
ตะวันออกมีบทบาทน้อย เนื่องจากมีข้อจำกัดของจำนวนเส้นทางและสถานีชุมทาง ซึ่งการขนส่งทางรถยนต์สามารถอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงได้มากกว่า แต่ในอนาคตคาดว่า การขนส่งสินค้าทางรถไฟสายจะ เชียงตรา-ลัดทึบ จะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญของภาคในอนาคต เนื่องจากเป็นเส้นทางรองรับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ในด้านส่งเสริมอุตสาหกรรม

3. การขนส่งสินค้าทางน้ำ ภาคตะวันออกเป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้า

ทางทะเลที่สำคัญ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น บริเวณอ่าวอุดม อ่าวศรีราชา เป็นต้น โดยมีท่าเรือพาณิชย์ลัดทึบ ซึ่งได้เปิดดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2523 และใน พ.ศ. 2529 มีปริมาณสินค้าที่ใช้ท่าเรือพาณิชย์ลัดทึบเป็นสินค้าเข้า 83,917 เมตริกตัน และสินค้าออก 163,239 เมตริกตัน^๑ สินค้าออกส่วนใหญ่เป็นมันสำปะหลัง ซึ่งในปัจจุบันจัดเป็น เขตที่มีการส่งออกมันสำปะหลังมากที่สุดของประเทศ

^๑ การท่าเรือแห่งประเทศไทย, เอกสารวิเนียว, พ.ศ. 2529.

ที่มา : จากกรมทางหลวง

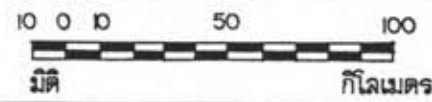
สัญลักษณ์

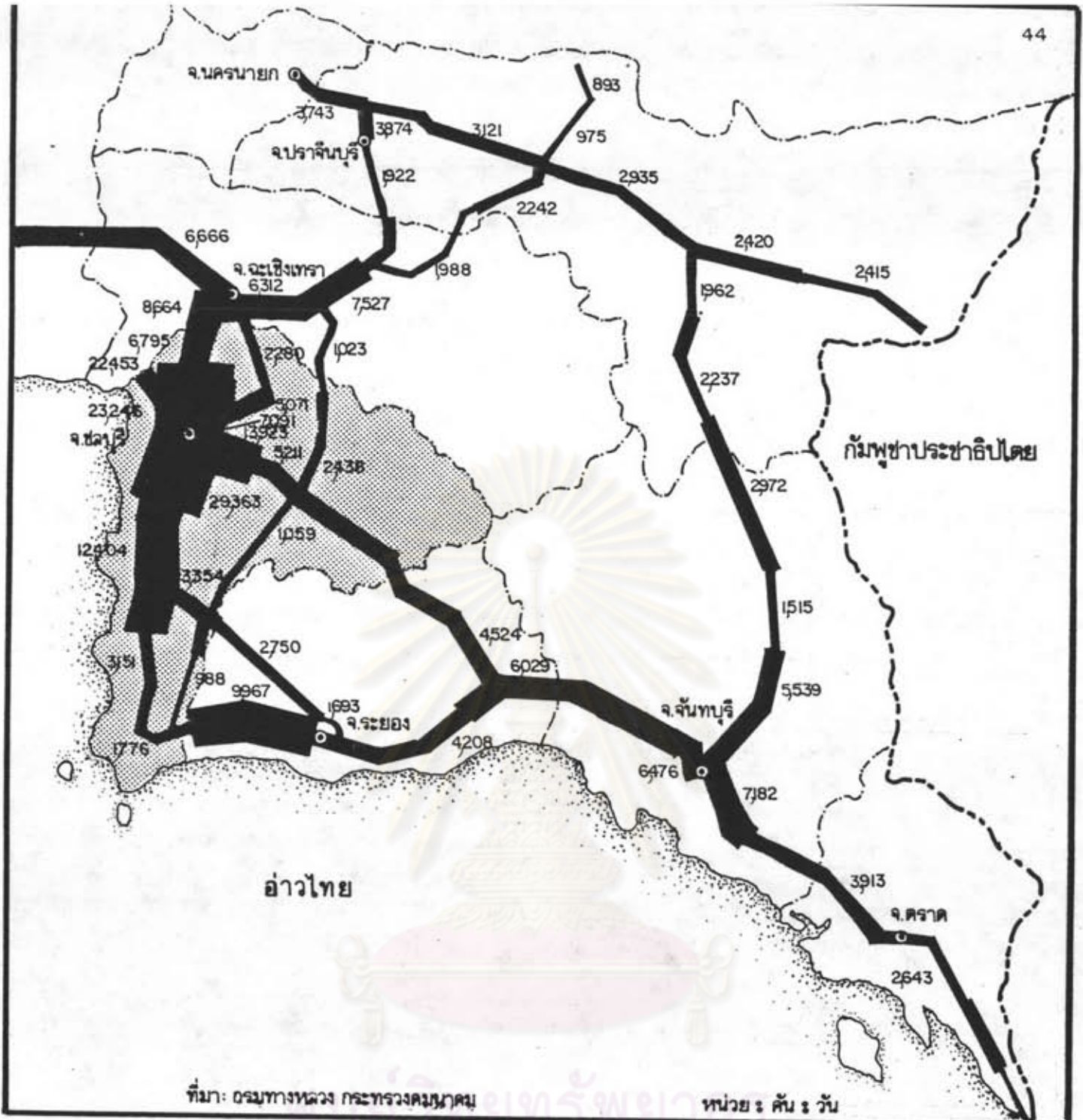
- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- ทางรถไฟ
- ทางเดินเรือ
- สนามบิน
- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- ศาลากลางจังหวัด

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แหล่ง : โครงข่ายคมนาคมภาคตะวันออก

แผนที่ 3.3

ที่มา: กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม หน่วย: คิวบิกเมตร

<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ที่ตั้งจังหวัด --- แนวเขตจังหวัด - - - - - แนวเขตประเทศ — ปริมาณการจราจร ▨ พื้นที่จังหวัดชลบุรี 	<p>การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี</p> <p>แสดง: ปริมาณการจราจรภาคตะวันออก พ.ศ. 2530</p> <p>แผนที่ 3.4</p> <p>0 5 10 20 50 เมตร กิโลเมตร</p>
---	--

โครงข่ายคมนาคมของจังหวัดชลบุรี ระบบการคมนาคมที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี สามารถใช้ติดต่อและขนส่งสินค้ากับจังหวัดข้างเคียง และอำเภอต่าง ๆ ได้ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

ก. เส้นทางถนน เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และทางหลวงชนบท โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงและกรมโยธาธิการ ดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 เป็นเส้นทางตั้งแต่กรุงเทพมหานครจนถึงจังหวัดตราด โดยผ่านพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอสัตหีบ อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง เมืองพัทยา และอำเภอสัตหีบ มีระยะทางในเขตจังหวัดชลบุรี 146.519 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 เป็นเส้นทางแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอบางละมุงไปสู่จังหวัดระยองมีระยะทางในเขตจังหวัดชลบุรี 59 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 315 (ถนนสุขประยูร) เริ่มต้นที่อำเภอเมืองชลบุรีติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 ผ่านอำเภอนันทนิคม ไปสิ้นสุดที่อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีระยะทางในเขตจังหวัดชลบุรี 22.320 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 (ทางยุทธศาสตร์) เริ่มต้นจากจังหวัดฉะเชิงเทราผ่านอำเภอนันทนิคม อำเภอบ่อทอง อำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา และสิ้นสุดที่อำเภอสัตหีบ โดยมีระยะทางในเขตจังหวัดชลบุรีประมาณ 62.621 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 332 เป็นทางเลี่ยงเมืองของชุมชนสัตหีบ โดยเริ่มจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอสัตหีบ ไปติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 และไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ในอำเภอบ้านฉาง มีระยะทางในเขตจังหวัดชลบุรีประมาณ 13.00 กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 เป็นเส้นทางที่ตัดขึ้นเพื่อลดระยะทางไปสู่จังหวัดระยอง เริ่มต้นจากอำเภอเมืองชลบุรี ผ่านอำเภอบ้านบึง และอำเภอหนองใหญ่ ไปสู่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีระยะทาง 88.60 กิโลเมตร

โดยที่ทางหลวงแผ่นดินทั้งหมดมีสภาพผิวการจราจรลาดยางตลอดสาย มีช่องทางจราจร 2 ช่องทาง ยกเว้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่มีขนาด 4 ช่องทาง ในระหว่างอำเภอเมืองชลบุรี ถึงบางละมุงบริเวณทางแยกเมืองพัทยา

ส่วนทางหลวงจังหวัด เป็นเส้นทางคมนาคมทางบกที่ใช้ติดต่อพื้นที่ภายในจังหวัด โดยมีลักษณะกระจายอยู่โดยทั่วไปของพื้นที่จังหวัด ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความสะดวกในการติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทั้งนี้ในจังหวัดชลบุรีมีทางหลวงจังหวัดทั้งสิ้น 23 สาย มีสภาพผิวการจราจรทั้งลาดยางและเป็นลูกรัง สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล

ข. เส้นทางรถไฟ ในจังหวัดชลบุรีมีเส้นทางรถไฟสายจะ เจริญ-ท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ มีระยะทาง 132 กิโลเมตร เพื่อเป็นการสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ในปัจจุบันยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เส้นทางรถไฟสายนี้จะเป็นเส้นทางสายสำคัญในการขนส่งระหว่างกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับท่าเรือน้ำลึกในภาคตะวันออก โดยเส้นทางรถไฟตัดผ่านอำเภอพานทอง อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอสัตหีบ และอำเภอสัตหีบ

ค. ท่าเรือ จังหวัดชลบุรีมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาการขนส่งทางทะเลและการประมงมาตั้งแต่อดีต ท่าเรือตามชายฝั่งทะเลของจังหวัดชลบุรีจึงประกอบด้วยท่าเรือ 2 ประเภท คือ

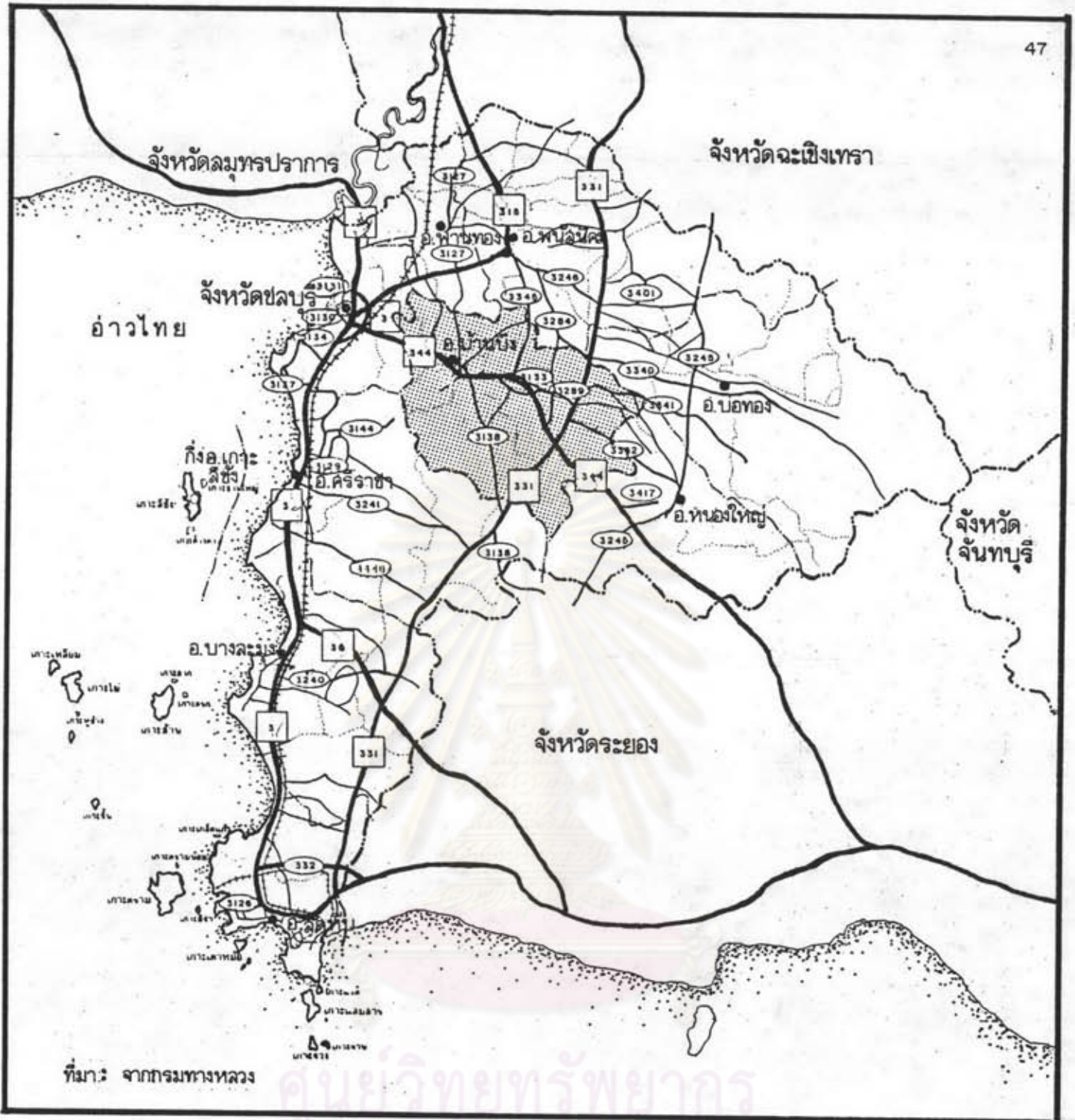
- ท่าเรือประมง มีอยู่จำนวน 18 แห่ง กระจายอยู่หนาแน่นที่อำเภอสัตหีบและอำเภอเมือง เรือประมงส่วนใหญ่เป็นเรือขนาดเล็ก
- ท่าเรือขนส่งสินค้า มีทั้งท่าเรือของเอกชนเช่า และท่าเรือของการท่าเรือ กล่าวคือมีท่าเรือพาณิชย์สัตหีบซึ่งกองทัพเรืออนุมัติให้การท่าเรือแห่งประเทศไทยใช้เป็นท่าเรือพาณิชย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 โดยมีท่าเรือทั้งหมด 5 ท่า ขณะนั้นมีนโยบายให้เอกชนเช่า 4 ท่า และการท่าเรือแห่งประเทศไทยควบคุมเอง 1 ท่า สินค้าที่ส่งเป็นผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง เครื่องจักร และอุปกรณ์ของการไฟฟ้าภูมิภาค เป็นต้น

ง. สนามบิน จังหวัดชลบุรีมีสนามบินอยู่ตะ เกาะซึ่งตั้งอยู่ระหว่างอำเภอสัตหีบจังหวัดชลบุรี กับอำเภอท่าฉาง จังหวัดระยอง ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในกิจการทหาร แต่มีฐานะเป็นสนามบินสำรองของสนามบินดอนเมือง

3.1.7 สรุปลักษณะทางด้านกายภาพ

จากการศึกษาลักษณะทางด้านกายภาพของภาคตะวันออกพบว่า เป็นภูมิภาคที่มีทำเลที่ตั้งเหมาะสมและมีโครงข่ายระบบคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทุกประเภท ตลอดจนเป็นตลาดรับซื้อสินค้าแหล่งใหญ่ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแหล่งแรงงานที่สำคัญ นอกจากนี้ทางด้านทิศตะวันตก

<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด ทางส่วนราชการ ทางรถไฟ เขตจังหวัด เขตอำเภอ ศาลาจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ 	<p>การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี</p> <p>แสดง: เส้นทางคมนาคมจังหวัดชลบุรี</p> <p>แผนที่ 3.5</p> <p>10 0 10 20 50 กิโลเมตร</p> <p></p>
---	--

ของภาคยังติดกับทะเล ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าทางน้ำที่สำคัญของประเทศ ส่วนทางด้านภูมิประเทศนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาค เป็นที่ดอนลูกทุ่งและที่ราบเชิงเขา และคุณภาพของดินมีลักษณะเป็นดินปนทราย อุ่มน้ำน้อย แต่มีปริมาณฝนตกมากกระยะแห่งแล้งสั้น จึงส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีภาวะปลูกพืชประเภทพืชไร่ถึงร้อยละ 35 ของพื้นที่ภาค โดยเฉพาะในเขตจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นจังหวัดทางด้านตะวันตกของภาคที่เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญจังหวัดหนึ่ง กล่าวคือลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชลบุรีส่วนมากจะมีลักษณะแบบที่ราบเชิงเขา ลักษณะดินเหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ โดยมีปริมาณฝนที่ช่วยสนับสนุน ซึ่งถึงแม้ในบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยระบบชลประทานเข้าช่วยก็ตาม และนอกจากความเหมาะสมของสภาพดินแล้ว จังหวัดชลบุรียังเป็นแหล่งรับซื้อพืชไร่และแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตพืชไร่ที่สำคัญ จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้จังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งปลูกพืชไร่เพื่อการส่งออกที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพื้นที่ที่เพาะปลูกพืชไร่ของจังหวัดชลบุรีมีประมาณ 56.30 ของพื้นที่เกษตรจังหวัด และเป็นร้อยละ 33.41 ของพื้นที่ปลูกพืชไร่ของภาค พืชไร่ที่ปลูกส่วนมากได้แก่ อ้อยน้ำตาล และมันสำปะหลัง โดยเฉพาะอ้อยน้ำตาลเป็นพืชเศรษฐกิจที่จังหวัดชลบุรี มีมูลค่าส่งออกเป็นอันดับ 1 ของภาค แหล่งเพาะปลูกอ้อยน้ำตาลที่สำคัญที่สุดทั้งในระดับจังหวัด และระดับภาคจะกระจายอยู่ในเขตอำเภอบ้านบึง ทั้งนี้เนื่องจากภูมิประเทศและสภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอบ้านบึงมีลักษณะที่เอื้ออำนวย ตลอดจนมีโครงข่ายระบบคมนาคมขนส่งที่สามารถใช้เป็นเส้นทางขนส่งผลผลิตไปสู่โรงงานแปรรูปผลผลิตได้สะดวก เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 ปัจจุบันจึงเป็นแหล่งปลูกอ้อยน้ำตาลเพื่อการส่งออกและเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรที่สำคัญที่สุดของจังหวัดชลบุรี โดยพื้นที่ที่ใช้เพาะปลูกอ้อยน้ำตาลของอำเภอบ้านบึงคิดเป็นร้อยละ 41.72 ของพื้นที่เพาะปลูกอ้อยทั้งจังหวัด และเป็นร้อยละ 20.37 ของพื้นที่เพาะปลูกอ้อยทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าอำเภอบ้านบึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเพาะปลูกอ้อยเพื่อเป็นวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรมของทั้งจังหวัด และของภาคก็ว่าได้

3.2 สภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั่วไป

3.2.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวม ใน พ.ศ. 2529 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นมูลค่า 29,204.5 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 7.55 ของประเทศ โดยที่สาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทสำคัญสูงสุดของภาค คือ มีมูลค่าการผลิต 10,097.5 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 34.5 ของผลิตภัณฑ์ภาค รองลงมาคือ สาขาอุตสาหกรรม สาขาการค้าส่งและ

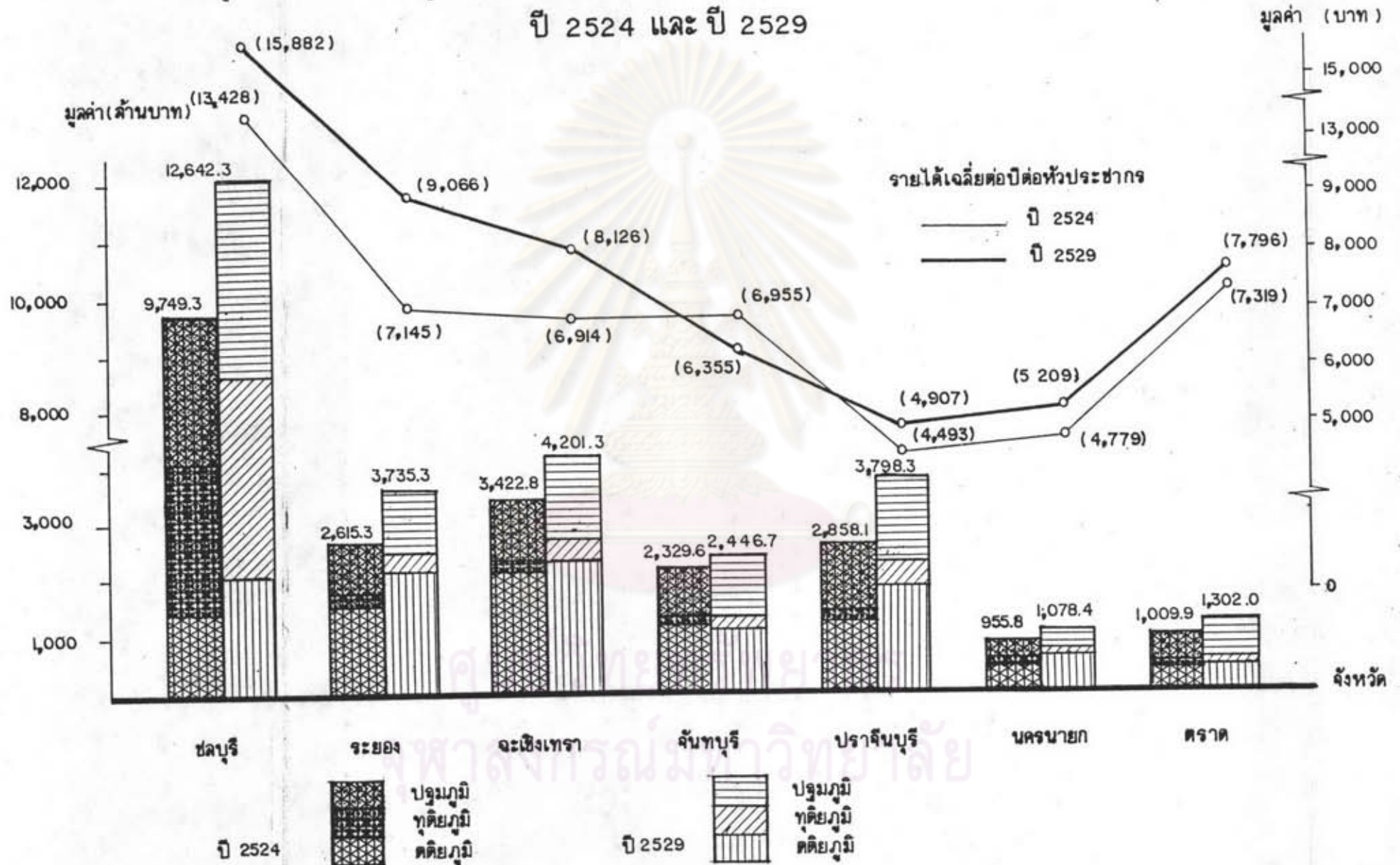
ค้าปลีก และสาขาบริการ ซึ่งมีมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 18.2, 13.7 และ 10.8 ของผลิตภัณฑ์ภาคตามลำดับ และในการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันออกโดยจำแนกสาขาการผลิตออกเป็น 3 สาขา การผลิตหลักคือ สาขาประมง (สาขาเกษตรกรรม และสาขาเหมืองแร่ย่อยหิน) สาขาหัตถกรรม (สาขาอุตสาหกรรมและสาขาก่อสร้าง) และสาขาคหัตถกรรม (สาขาบริการและอื่น ๆ) จะพบว่าใน พ.ศ. 2529 ภาคตะวันออกมีมูลค่าการผลิตในสาขาคหัตถกรรมสูงสุด รองลงมาคือ สาขาประมง และสาขาหัตถกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 41.1, 37.6 และ 21.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจรายจังหวัดของภาคตะวันออกใน พ.ศ. 2529 (แผนภูมิ 3.2) พบว่า จังหวัดชลบุรีมีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุดในภาคคือ 12,077.7 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 58.6 ของภาคตะวันออก โดยที่ภาคอุตสาหกรรมเป็นการผลิตนำ คือมีมูลค่า 4,102.7 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ ภาคเกษตรกรรม มีมูลค่า 2,695.8 ล้านบาท สาเหตุที่จังหวัดชลบุรีมีภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตนำ ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญ และมีบทบาทต่อภาคมาก และจากการเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญนี้เป็นปัจจัยหนึ่งให้มีการตั้งโรงงานใกล้แหล่งผลิต อันเป็นการลดต้นทุนการขนส่ง และโดยที่จังหวัดชลบุรีมีระบบโครงข่ายคมนาคมที่สะดวก ตลอดจนเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญที่สุดของภาคตะวันออก จึงทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในจังหวัดชลบุรีมาก อันนำมาถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงตามไปด้วย ส่วนประเภทของโรงงานที่พบมากในจังหวัดชลบุรี ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานมันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาล โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และโรงงานแปรรูปผลผลิตจากการประมง เป็นต้น โดยอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรจะกระจุกตัวอยู่ตามแหล่งวัตถุดิบ และโรงงานน้ำตาล พบมากในแหล่งผลิตอ้อย นอกจากนี้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการลงทุนสูงและเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกอยู่ทางด้านตะวันตกของจังหวัด เลียบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 โดยอุตสาหกรรมดังกล่าวส่วนมากจะอยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ. 2524-2529 เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคตะวันออกพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2524 - 2529 มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 4.95 ในขณะที่ประเทศมีการเติบโตทางเศรษฐกิจร้อยละ 4.44 และเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นในช่วงเวลาเดียวกันจะพบว่าภาคตะวันออกมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงสุด โดยที่ภาคกรุงเทพและปริมณฑลมีการเติบโตทางเศรษฐกิจรองจากภาคตะวันออก กล่าวคือภาคกรุงเทพและปริมณฑลมีการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4.89

แผนภูมิ 3.1

แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดภาคตะวันออก และรายได้ประชากร ปี 2524 และ ปี 2529

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาการเติบโต เป็นรายจังหวัดมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมมีการขยายตัวมากในระดับภาคได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี โดยมีอัตราการขยายตัวต่อปีร้อยละ 7.39 และ 5.33 ซึ่งถ้าเปรียบเทียบลักษณะทางเศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรีกับภาคตะวันออกจะพบว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงในปีเดียวกันภาคตะวันออกมีค่าเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.89 ซึ่งน้อยกว่าของจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีความพร้อมในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรม ดังจะเห็นว่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจังหวัดชลบุรีจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงอยู่ในอันดับที่ 1 ถึง 3 ของภาคตะวันออกเสมอ (แผนภูมิ 3.1)

3.2.3 โครงสร้างการผลิต สาขาการผลิตที่มีบทบาทสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สามารถพิจารณาได้ดังนี้ คือ

ก. สาขาเกษตรกรรม บทบาทของสาขาการผลิตที่สำคัญของภาคตะวันออก โดยส่วนรวมจัดได้ว่าภาคเกษตรกรรม เป็นภาคการผลิตที่สำคัญ โดยที่ใน พ.ศ. 2529 สาขาการเกษตรนั้นมีความสำคัญมากที่สุด กล่าวคือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นร้อยละ 25.08 ของผลิตภัณฑ์ภาคพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยน้ำตาล เมื่อพิจารณาถึงการขยายตัวของสาขาเกษตรกรรมในช่วง พ.ศ. 2524-2529 พบว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมนั้นมีการขยายตัวร้อยละ 2.71 ซึ่งสูงกว่าการขยายตัวของประเทศในสาขาเดียวกัน แต่ต่ำกว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจภาค ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสภาวะทางเศรษฐกิจในสาขาเกษตรกรรมของประเทศไม่แจ่มใสนัก กล่าวคือราคาสินค้าเกษตรในประเทศอ่อนตัวลง ไม่มีแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่และปรับปรุงคุณภาพการผลิต ประกอบกับผลกระทบจากรัฐบาลสหรัฐฯ ด้วยความมั่งคั่งของสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า "ฟาร์มแอก" ที่ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยตรง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการส่งสินค้าเกษตร ตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยที่จะทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรสูง เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมในภาคตะวันออกในช่วงปี 2528-2529 พื้นที่การเพาะปลูกลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.46 โดยจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกลดลงได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดชลบุรี แต่พื้นที่ปลูกพืชไร่มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนร้อยละ 6.96 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด

เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายจังหวัดในภาคตะวันออกพบว่า จังหวัดชลบุรี มีมูลค่าการผลิตสาขาเกษตรกรรมสูงสุดของภาคตะวันออก กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2524 มีมูลค่าการผลิตภาคเกษตรกรรมเป็นมูลค่า 1,902.3 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 2,695.8 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2529 โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.95 ของสาขาเกษตรกรรมซึ่งสูงกว่า

การขยายตัวทางเกษตรของภาค และถึงแม้ว่าสาขาเกษตรกรรมของจังหวัดชลบุรีจะมีได้ เป็นสาขา ที่มีมูลค่าการผลิตสูงสุดของจังหวัดก็ตาม แต่สาขาเกษตรกรรมก็จัดได้ว่าเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญ และเป็นปัจจัยส่งเสริมให้กับสาขาอุตสาหกรรม เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดชลบุรีมีอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทางการเกษตรเป็นส่วนมาก ประกอบกับลักษณะดินเกือบทุกอำเภอในจังหวัดหรือประมาณร้อยละ 71 มีความเหมาะสมทางการเกษตร ประชากรร้อยละ 70 มีอาชีพเป็นเกษตรกร ดังนั้นจึงส่งผลให้ สาขาเกษตรกรรมมีบทบาทที่สำคัญทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยที่สาขาการผลิตย่อยที่มีบทบาทสำคัญ ต่อสาขาเกษตรกรรมมีดังนี้ คือ

1. การกลีกรวม เป็นสาขาการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่มีมูลค่า

การผลิตสูงสุด กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2524 จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าการผลิตในภาคกลีกรวมเท่ากับ 1,458.5 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 1,871.0 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2529 โดยมีมูลค่าเพิ่มต่อปี ร้อยละ 4.71 ของการผลิต และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่าจังหวัดชลบุรี เป็น จังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในการกลีกรวมสูงสุด โดยพื้นที่ถือครองทางการเกษตรประมาณ 2,120,517 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 71 ของพื้นที่จังหวัดหรือเป็นร้อยละ 0.13 ของพื้นที่ภาค ตะวันออก และเมื่อพิจารณาจากพืชเศรษฐกิจที่เพาะปลูกมากในจังหวัดชลบุรีจะเป็นประเภทพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อยน้ำตาล และข้าว เป็นต้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. มันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากเมื่อพิจารณา ในระดับภาคแล้วพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งเพาะปลูกมันสำปะหลังที่สำคัญเป็นอันดับ 2 ของ ประเทศ โดยที่จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดระยอง ทั้งนี้เนื่องจาก จังหวัดระยองเป็นแหล่งรับซื้อที่สำคัญ โดยผลผลิตมันสำปะหลังส่วนมากจะส่งสู่โรงงานในจังหวัด ระยอง เมื่อพิจารณาเฉพาะจังหวัดชลบุรีพบว่ามันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกมากที่สุด ซึ่งใน พ.ศ. 2529-2530 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้นประมาณ 640,109 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.19 ของพื้นที่เกษตร ในจังหวัดชลบุรี มีผลผลิตรวม 1,365,535 ตันต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 35.0 ของการผลิตทั้งภาค คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ย 2,564 กิโลกรัมต่อไร่ โดยพื้นที่ที่เพาะปลูกมันสำปะหลังมากที่สุดของจังหวัดชลบุรี คือ อำเภอบางละมุง อำเภอสัตหีบ และอำเภอบ้านบึง โดยคิดเป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังของจังหวัด ร้อยละ 28.58, 21.81 และ 15.61 ตามลำดับ

ข. อ้อยน้ำตาล เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลผลิตมากเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ โดยที่จังหวัดชลบุรีจัดเป็นแหล่งปลูกอ้อย น้ำตาลที่สำคัญที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2529-2530 จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ปลูกอ้อยน้ำตาลประมาณ

449,265 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 30.10 ของพื้นที่ปลูกทั้งจังหวัด คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ย 6,726 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งแหล่งปลูกอ้อยน้ำตาลที่สำคัญได้แก่อำเภอบ้านบึง และอำเภอบ่อทอง ผลผลิตที่ได้จะถูกส่งเข้าโรงงานภายในจังหวัดชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอบ้านบึงซึ่งมีโรงงานน้ำตาลอยู่ประมาณ 20 แห่ง

ค. ข้าว การเพาะปลูกข้าวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2529-2530 พบว่ามีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีและนาปรังรวมทั้งสิ้น 4,310,837 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 493 กิโลกรัม ซึ่งจัดได้ว่าผลผลิตยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การเพาะปลูกแทบทุกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของภาคส่วนในจังหวัดชลบุรีนั้น ข้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับ 3 รองจากมันสำปะหลัง และน้ำตาล แต่ข้าวส่วนใหญ่ของจังหวัดชลบุรีเป็นข้าวที่มีคุณภาพต่ำ เป็นข้าวเปลือกที่เป็นข้าวสาร 10% ลงมา^๕ พื้นที่ปลูกข้าวของจังหวัดชลบุรีมีทั้งสิ้นประมาณ 344,342 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.23 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งจังหวัด และเป็นร้อยละ 7.98 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผลผลิตรวม 172,218 ตัน คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ย 447 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณข้าวที่ผลิตได้ของจังหวัดชลบุรีมีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในจังหวัด ส่วนพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัดชลบุรีได้แก่ อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ้านบึง และอำเภอเมืองชลบุรี โดยคิดเป็นร้อยละ 50,99,13.57 และ 12.7 ของพื้นที่เพาะปลูกข้าวในจังหวัดชลบุรี

นอกจากนี้ยังมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกหลายอย่าง เช่น สับปะรด ข้าวโพด และถั่วเขียว ซึ่งเป็นพืชที่นำรายได้อีกประเภทหนึ่ง นอกจากนี้ในอนาคตพืชที่มีแนวโน้มที่จะเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ ได้แก่ ยางพารา^๖ เนื่องจากในปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบมีการขยายตัวสูง ส่งผลให้ขาดแคลนวัตถุดิบเพาะวัตถุดิบส่วนมากจะถูกส่งมาจากภาคใต้ จึงมีโครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราแทนการปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องภายใต้ความช่วยเหลือจากกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (E.E.C.) เพื่อใช้ดำเนินงานตามโครงการสินเชื่อการเกษตร และปลูกยางพารา (AGRICULTURAL CREDIT PROJECT FOR SEASONAL AND RUBBER PLANTING) โดยพื้นที่ปลูกยางพาราทดแทนมันสำปะหลังได้แก่ พื้นที่จังหวัดระยองและจันทบุรี

^๕ เอกสารโรเนียว สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2529-2530.

^๖ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, โครงการสินเชื่อการเกษตร, 2529.

ตารางที่ 3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถือครองทำการเกษตร ภาคตะวันออก พ.ศ.2528

เขตการปกครอง	เนื้อที่ จังหวัด	เนื้อที่ ป่าไม้	เนื้อที่ไม้อื่น โคจ่าแนก	เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร								
				รวม	ที่นา	ที่พืชไร่	ไม้ผล ไม้ยืนต้น	ที่สวนผัก ไม้ดอก	ทุ่งหญ้า เลี้ยงสัตว์	ที่กร้าง ว่างเปล่า	ที่อื่น ๆ	ที่อยู่อาศัย
นครนายก	1,726,250	313,660	134,901	877,689	789,341	7,767	43,829	2,175	-	143	8,263	25,971
% จังหวัด	100.00	23.65	10.17	66.18	59.52	0.59	3.30	0.18	-	0.01	0.62	1.96
% ภาค	5.81	6.28	1.86	8.89	17.46	0.20	2.96	11.20	-	0.05	4.92	11.76
ฉะเชิงเทรา	3,344,374	844,952	833,794	1,665,629	977,724	437,661	139,125	3,557	1,812	24,827	40,731	40,192
% จังหวัด	100.00	25.28	24.93	49.80	29.23	13.09	4.16	0.11	0.05	0.74	1.22	1.20
% ภาค	14.66	16.92	11.53	15.72	21.62	11.42	9.42	16.77	3.50	8.60	24.25	18.20
ปราจีนบุรี	7,473,498	1,818,573	2,547,222	3,107,643	1,874,608	921,517	132,307	3,431	31,356	53,050	39,136	52,238
% จังหวัด	100.00	24.33	34.08	41.58	25.08	12.33	1.77	0.05	0.41	0.71	0.52	0.70
% ภาค	32.76	36.42	35.21	29.38	41.46	24.02	8.95	16.18	60.57	18.38	23.30	23.65
จันทบุรี	3,961,250	1,209,145	1,516,498	1,235,607	223,548	288,447	517,209	3,780	1,900	162,955	10,357	27,411
% จังหวัด	100.00	30.52	38.28	31.19	5.64	7.28	13.06	0.10	0.05	4.11	0.26	0.69
% ภาค	17.36	24.21	20.96	11.67	4.94	7.52	35.00	17.82	3.67	56.55	6.16	12.42
ตราด	1,761,875	495,698	768,241	497,937	119,686	47,095	211,536	1,938	6,903	36,084	13,775	10,920
% จังหวัด	100.00	27.13	43.60	28.26	6.79	4.94	12.01	0.11	0.39	2.05	1.35	0.62
% ภาค	7.72	9.93	10.62	4.70	2.65	2.27	14.32	9.14	13.34	12.50	14.15	4.94
ระยอง	2,220,000	150,282	783,417	1,286,321	176,749	811,992	244,524	2,841	7,783	6,278	8,320	27,830
% จังหวัด	100.00	6.77	35.29	57.94	7.86	36.58	11.02	0.13	0.35	0.28	0.37	1.25
% ภาค	9.73	3.00	10.83	12.15	3.91	21.17	12.55	13.40	15.04	2.17	4.95	12.60
ชลบุรี	2,726,875	161,608	650,535	1,414,731	360,002	1,281,241	189,147	3,286	2,006	5,351	37,412	32,286
% จังหวัด	100.00	5.93	23.85	70.22	13.20	46.99	6.94	0.12	0.07	0.20	1.37	1.33
% ภาค	11.95	3.24	8.99	18.09	7.86	33.40	12.60	15.49	3.88	1.85	22.27	16.43
ภาคตะวันออก	22,814,063	1,993,899	7,234,807	10,585,557	4,521,658	3,835,720	1,477,677	21,677	51,764	288,688	167,994	220,848
%	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
% ภาค	100.00	21.89	31.71	46.40	19.82	16.81	6.48	0.09	0.23	1.27	0.74	0.97

ที่มา : สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2529/2530

2. การปลูกลูกวัว การเลี้ยงสัตว์มีบทบาทต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคตะวันออกที่สำคัญอีกประเภทหนึ่ง กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2529 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 1,546.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.2 ของผลิตภัณฑ์ภาค ประเภทของสัตว์ที่เลี้ยงกันมาก ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในสาขานี้สูงสุด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี โดยที่จังหวัดฉะเชิงเทรานิยมเลี้ยงสุกร เป็ด และไก่ ลักษณะการเลี้ยงจะเป็นการเลี้ยงทั้งแบบเลี้ยงพันธุ์และเลี้ยงเพื่อการค้า โดยเลี้ยงกันแทบทุกพื้นที่

ส่วนจังหวัดชลบุรีนั้นการเลี้ยงสัตว์เป็นอีกประเภทหนึ่งที่ก่อให้เกิดกระแสเงินทุนหมุนเวียนในท้องตลาดสูงมาก⁷ ซึ่งเมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดชลบุรีพบว่าใน พ.ศ. 2524 การปลูกลูกวัวหารายได้ให้แก่จังหวัดเป็นมูลค่า 251.2 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 495.8 ล้านบาทใน พ.ศ. 2529 หรือคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 31.34 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคในสาขาปลูกลูกวัวนั้น สัตว์ที่นิยมเลี้ยงกันมากได้แก่ เป็ด และไก่ โดยนิยมเลี้ยงประเภทพันธุ์ไข่มากกว่าพันธุ์เนื้อ และเมื่อพิจารณาการเลี้ยงสัตว์เป็นรายอำเภอพบว่า ใน พ.ศ. 2529 อำเภอเมืองชลบุรีมีการเลี้ยงเป็ดมากที่สุด ไก่นิยมเลี้ยงมากในพื้นที่อำเภอสรรพยา และอำเภอบ้านบึง โคนิยมเลี้ยงกันมากในพื้นที่อำเภอบางละมุง และอำเภอสรรพยา ส่วนกระบือขึ้นนิยมเลี้ยงกันมากในอำเภอบ้านสนิม

3. การประมง สินค้าประมงนี้จัดว่าเป็นสินค้าออกที่สำคัญของภาคตะวันออก มีตลาดปลายทางส่วนใหญ่อยู่อู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่ในปัจจุบันปริมาณการจับสัตว์ทะเลในบางพื้นที่ลดลง เนื่องจากปัญหามลภาวะจากชายฝั่งที่ย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นและเขตอุตสาหกรรม การประมงในภาคตะวันออกจะประกอบด้วยประมงน้ำจืด การประมงน้ำเค็ม และการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เมื่อคิดถึงผลิตภัณฑ์มวลรวมของประมงในภาคตะวันออกพบว่า มีมูลค่า 1,184.4 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2529 คิดเป็นร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์ภาค พื้นที่ที่ทำการประมงที่สำคัญของภาคตะวันออกได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยที่จังหวัดระยองเป็นแหล่งประมงน้ำเค็มที่สำคัญของภาค ส่วนจังหวัดชลบุรีนั้นสามารถพิจารณารายละเอียดของการประมงได้ดังนี้

- ประมงน้ำเค็ม เป็นการประมงแบบยังชีพ มีเรือยนต์ทำประมง 1,393 ลำ จับได้ 207,364,150 กิโลกรัม มีมูลค่า 535,315,025 บาท

⁷ สำนักงานจังหวัดชลบุรี, รายงานประจำปี, 2529, หน้า 99

- ประมงน้ำจืด เป็นการขุดบ่อเลี้ยงปลา มี 120 ราย เนื้อที่ 1,000 ไร่ จับได้ประมาณ 601,850 กิโลกรัม มีมูลค่า 9,932,125 บาท
- การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง มีการเลี้ยงหอยนางรม หอยแมลงภู่ และการเพาะเลี้ยงกุ้ง รวม 150 ราย เนื้อที่ 25,250 ไร่ ทำการเพาะเลี้ยงมากในเขตอำเภอเมืองชลบุรี

เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมการประมงมีมูลค่า 192.6 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2524 และเพิ่มเป็น 333.9 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2529 คิดเป็นอัตราการขยายตัวร้อยละ 12.2 ต่อปี และเป็นมูลค่าในอัตราส่วนร้อยละ 28.19 ของมูลค่าการประมงของภาคตะวันออก พื้นที่ที่ทำการประมงสูงจะอยู่บริเวณติดชายฝั่งทะเลเป็นส่วนใหญ่

ข. สาขาอุตสาหกรรม ใน พ.ศ. 2529 มูลค่าการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกมีมูลค่าเท่ากับ 5,020.3 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 18.2 ของผลิตภัณฑ์ภาค โดยจังหวัดชลบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจากสาขานี้สูงสุด คือ 4,120.7 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 34.12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค และภาคอุตสาหกรรมนี้ยังมีบทบาทเป็นสาขาการผลิตนำของจังหวัดชลบุรี กล่าวคือลักษณะโดยทั่วไปของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี จะมีโรงงานทั้ง 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยใน พ.ศ. 2530 มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 1,396 แห่ง ประกอบด้วยเงินทุนหมุนเวียน 5,487.93 ล้านบาท จำนวนแรงงานทั้งจังหวัด 19,485 คน^๘

การเปลี่ยนแปลงของสาขาอุตสาหกรรม ใน พ.ศ. 2524-2529 พบว่าภาคตะวันออกมีการขยายตัวมากโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.08 ต่อปี และทุกจังหวัดในภาคตะวันออกมีมูลค่าการผลิตในสาขานี้เพิ่มขึ้น จังหวัดที่มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมากได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยปีละ 25.46 รองลงมาได้แก่จังหวัดชลบุรี กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2524 จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรม 3,235.9 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 4,120.7 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2529 คิดเป็นอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เฉลี่ยร้อยละ 27.34 ต่อปี

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรม พบว่าภาคตะวันออก มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 4,265 แห่ง ปริมาณเงินทุนจดทะเบียน 14,501.4 ล้านบาท และมีการจ้างแรงงาน 44,826 คน อุตสาหกรรมที่พบมากแทบทุกจังหวัดของภาค

^๘ เอกสารโรเนียว จำนวนโรงงานของจังหวัดชลบุรี, 2530

ตะวันออก ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เนื่องจากภาคตะวันออก เป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญ จึงมีจำนวนโรงงานประเภทอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตรมากถึง 2,572 แห่ง หรือคิดเป็น 53.21 ของโรงงานทั้งหมดในภาคตะวันออก และอุตสาหกรรมประเภทนี้ยังเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของการจ้างงานในอุตสาหกรรมของภาค นอกจากอุตสาหกรรมประเภทนี้แล้วยังมีอุตสาหกรรมวิศวกรรมและบริการ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างและเหมืองแร่ โรงงานส่วนใหญ่จะกระจุกตัวหนาแน่นมากที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด ตามลำดับ กล่าวคือ จำนวนโรงงานของจังหวัดชลบุรีมีประมาณ 1,396 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 32.73 ของจำนวนโรงงานทั้งภาคตะวันออก โดยโรงงานส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรและประมง โรงงานส่วนมากของจังหวัดชลบุรีจะกระจุกตัวหนาแน่นมากที่อำเภอเมืองชลบุรี คือ มีจำนวนโรงงาน 702 แห่ง รองลงมาได้แก่ อำเภอบางละมุง และอำเภอบ้านบึง 148 และ 147 แห่งตามลำดับ เหตุที่โรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองมากที่สุดนั้น เนื่องจากอำเภอเมือง เป็นแหล่งศูนย์กลางธุรกิจการเงิน และเป็นศูนย์กลางการคมนาคม ตลอดจน เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัด ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จึงส่งผลถึงการเลือกทำเลที่ตั้งให้โรงงานมีการกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่น ส่วนอำเภอบางละมุงและอำเภอบ้านบึงนั้นมีระยะทางไม่ห่างจากอำเภอเมืองมากนัก ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลจากการได้รับธุรกิจบริการ ประกอบกับ เป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดเช่นกัน ส่วนอำเภอศรีราชานั้นถึงแม้จะมีโรงงานเพียง 126 แห่ง แต่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญคือ เป็นที่ตั้งของโรงกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม และเป็นโรงงานเกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภคในเครือสหพัฒน์ปิบลีย์ จำกัด ซึ่งมีมูลค่าการผลิตและการลงทุนสูง และในอนาคตเมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่แหลมฉบังทำการก่อสร้างแล้วเสร็จ พื้นที่ในเขตอำเภอศรีราชาจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศเป็นอันมาก (ตารางที่ 3.3)

ส่วนทางด้าน การจ้างงานนั้น ถ้าพิจารณาในระดับภาคจะพบว่า ภาคตะวันออก เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศ โดยจำนวนแรงงานจะมาจากภาคตะวันออก เฉียงเหนือ เป็นส่วนมาก โดยเฉพาะในเขตจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดขอนแก่น แรงงานเหล่านี้จะย้ายเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีอยู่มากที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง เนื่องจากจังหวัดทั้ง 2 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากที่สุดของภาค โดยที่จังหวัดชลบุรีจะมีแรงงานเข้ามาที่มากที่สุดที่อำเภอเมือง ประมาณ 7,895 คน รองลงมาคือ อำเภอบ้านบึง และอำเภอศรีราชา ซึ่งมีจำนวนแรงงาน 3,736 คน และ 3,399 คน ตามลำดับ (แผนที่ 3.6, ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน และแรงงานภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดชลบุรี
พ.ศ. 2529/2530

อำเภอ	จำนวนโรงงาน		จำนวนเงินลงทุน		จำนวนคนงาน	
	โรงงาน	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
เมืองชลบุรี	702	50.29	1,113.49	20.29	7,895	40.51
บางละมุง	148	10.60	279.93	5.08	1,545	7.94
บ้านบึง	147	10.53	495.97	9.05	3,736	19.71
ศรีราชา	126	9.03	3,155.73	57.51	3,399	17.44
พนัสนิคม	122	8.74	94.95	1.73	1,059	5.43
พานทอง	80	5.73	23.42	0.43	654	3.37
หนองใหญ่	24	1.32	262.11	0.78	719	3.69
สัตหีบ	24	1.72	43.01	3.00	230	1.18
บ่อทอง	23	1.64	19.32	0.35	248	1.27
กิ่ง อ. เกาะสีชัง	0	0.00	0.00	0.00	0	0.00
รวม	1,396	100	548,794	100	19,485	100.00

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2530

ส่วนลักษณะและประเภทของอุตสาหกรรมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ

ความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น มีการเพาะปลูกก็จะมีอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรมาก ถ้าพื้นที่อยู่ใกล้ชายทะเลก็จะมีอุตสาหกรรมประมงมากตามความเหมาะสม ซึ่งสามารถพิจารณาประเภทของอุตสาหกรรมได้ดังนี้ คือ

- อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร เมื่อพิจารณาในระดับภาคจะพบว่า เป็นอุตสาหกรรมที่กระจายตัวอยู่มากในทุกจังหวัดของภาค ที่พบมากและมีบทบาทสำคัญต่อภาคตะวันออก ได้แก่ โรงสีข้าว โรงมันเส้น-มันเม็ค และโรงงานผลิตอาหารสัตว์ เป็นต้น หากพิจารณาขนาดการลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรพบว่าส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก กล่าวคือ จะเน้นทางด้านจ้างแรงงานเป็นสำคัญ (LABOUR INTENSIVE) แต่ก็มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บ้างเหมือนกัน เช่น ที่จังหวัดชลบุรีมีโรงงานน้ำตาลทราย โรงมันเส้น-มันเม็ค และโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งโรงงานเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ผลิตเพื่อการส่งออก เมื่อพิจารณาการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมประเภทนี้พบว่ามีการกระจุกตัวตามแหล่งวัตถุดิบ โดยจะกระจุกตัวมากในจังหวัดชลบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดระยอง และเมื่อ

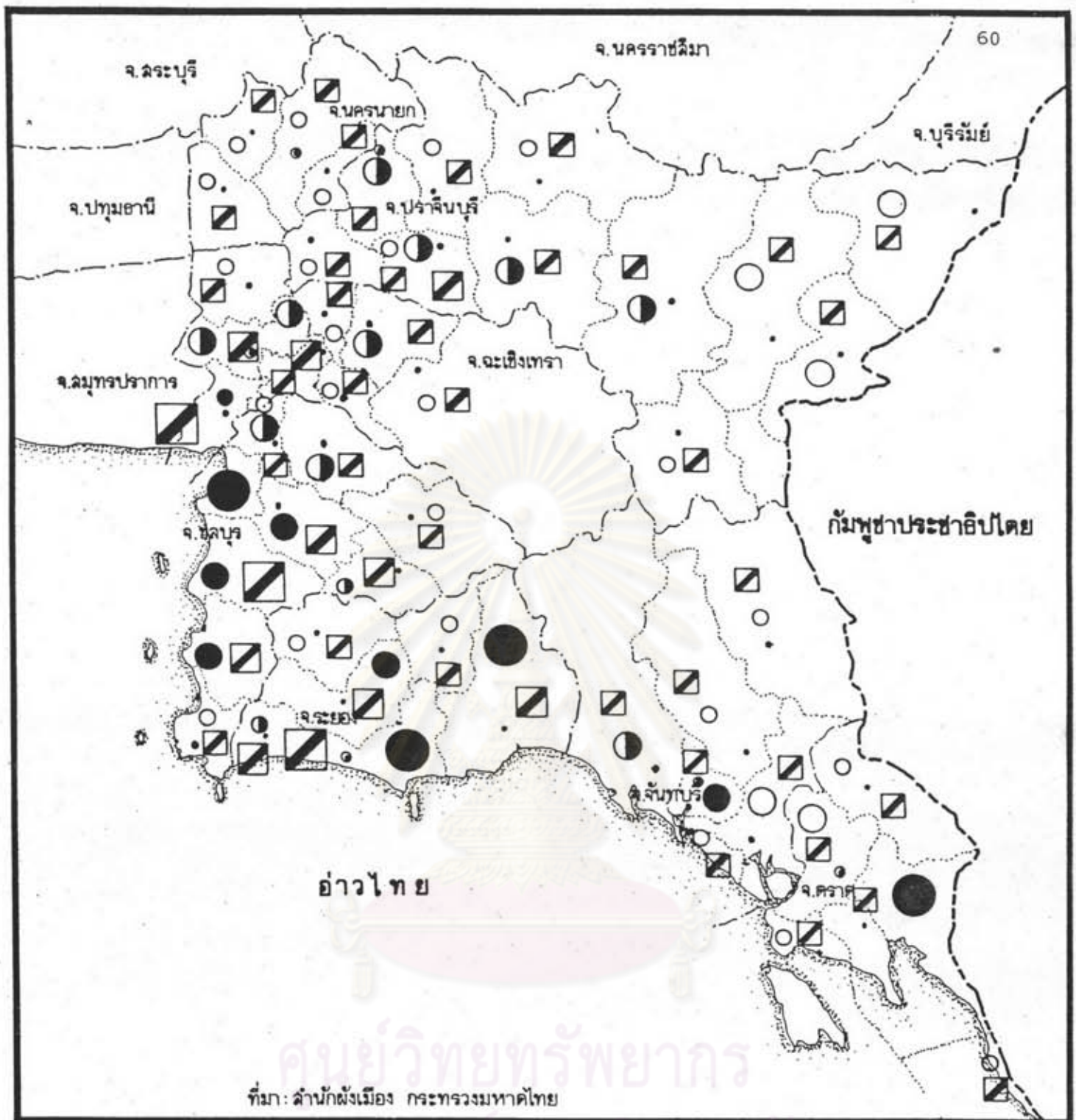

พิจารณาการกระจุกตัวของโรงงานประเภทนี้เฉพาะจังหวัดชลบุรีพบว่า โรงสีข้าว โรงมันเส้น-มัน เม็ด จะกระจุกตัวสูงในเขตอำเภอ เมืองชลบุรี และอำเภอพนัสนิคม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวและมันสำปะหลังที่สำคัญ โดยมีโรงงานทั้งสิ้นประมาณ 621 แห่ง และโรงงานน้ำตาลกระจุกตัวมากที่อำเภอบ้านบึง และอำเภอหนองใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกอ้อย โดยเฉพาะอำเภอบ้านบึงมีโรงงานทำน้ำตาลทรายอยู่ถึง 20 แห่ง

- อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมประเภทนี้มีจำนวนมาก และกระจายอยู่ตามเขตอำเภอ เมืองของแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อย ซึ่งอุตสาหกรรมประเภทนี้ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตคอนกรีตบล็อก อิฐบล็อก บดหิน กระเบื้องเคลือบ อิฐเผา เป็นต้น โดยโรงงานจะตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ เช่น โรงงานผลิตอิฐดินเผา ส่วนมากจะอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ เมืองชลบุรี และเมื่อพิจารณาอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างในจังหวัดชลบุรี พบว่า ใน พ.ศ. 2530 มีจำนวนโรงงาน 236 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.91 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีปริมาณเงินทุนรวม 402.65 ล้านบาท และมีจำนวนแรงงานประมาณ 3,017 คน

- อุตสาหกรรมวิศวกรรมการและบริการ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุตสาหกรรมวิศวกรรมการและบริการจะพบมากรองจากอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยที่จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด และจังหวัดชลบุรี จะมีสัดส่วนค่อนข้างสูง ลักษณะอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้แก่ การผลิตและซ่อมอุปกรณ์การเกษตร ซ่อมรถยนต์ ซ่อมเรือ โรงกลึง และเชื่อมโลหะ เป็นต้น อุตสาหกรรมประเภทนี้กระจายอยู่ตามตลาดผู้บริโภคนอกและเขตชุมชน เมืองใหญ่ ๆ และเมื่อพิจารณาอุตสาหกรรมประเภทบริการในจังหวัดชลบุรีพบว่ามีจำนวน 260 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.62 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด ซึ่งโรงงานส่วนมากจะอยู่ในพื้นที่อำเภอ เมืองชลบุรี

- อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมประเภทนี้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะพบไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะกระจุกตัวตามแหล่งผลิตหรือตลาดผู้บริโภค ซึ่งก็คือเขตอำเภอ เมืองของแต่ละจังหวัดนั่นเอง อุตสาหกรรมประเภทนี้มัก เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีผลผลิตเพียงพอสนองความต้องการของตลาดในท้องถิ่น จะมีเพื่อการส่งออกก็เป็นส่วนน้อย เช่น โรงงานอาหารกระป๋อง โรงงานประเภทนี้ประกอบด้วย โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว โรงงานทำน้ำแข็ง โรงงานผลิตน้ำดื่ม และโรงงานอาหารกระป๋อง เมื่อพิจารณาในจังหวัดชลบุรีพบว่ามีจำนวนโรงงาน 165 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.82 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด มีปริมาณเงินทุน 1,067.67 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.45 ของเงินทุนทั้งหมด โดยจะอยู่มากในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอศรีราชา และอำเภอบางละมุง

ที่มา: สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม(โรง)	เงินทุนจดทะเบียน (ล้านบาท)
○ น้อยกว่า 50 โรง	▨ น้อยกว่า 150 ล้านบาท
○ 50 - 200 โรง	▨ 150 - 1,000 ล้านบาท
○ มากกว่า 200 โรง	▨ มากกว่า 1,000 ล้านบาท
จำนวนแรงงาน (คน)	
○ น้อยกว่า 600 คน	● มากกว่า 1,200 คน
● 600 - 1,200 คน	

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แสดง: จำนวนโรงงาน และแรงงาน

แผนที่ 3.6

10 0 10 20 30 40 50 60 70
กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรม เครื่องอุปโภค บริโภค โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ อุตสาหกรรมประเภทนี้จะกระจายอยู่ตาม เขต เมืองของแต่ละจังหวัด

ค. ภาคพาณิชยกรรมและการบริการ ใน พ.ศ. 2529

ภาคตะวันออกมีมูลค่าการผลิตในการค้าปลีกและค้าส่งเป็นมูลค่า 4,008.8 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 13.7 ของผลิตภัณฑ์ภาค เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายจังหวัดพบว่า จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าการผลิตในสาขาการค้าส่งและการค้าปลีกสูงสุดของภาค ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออก และจากแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกได้กำหนดให้จังหวัดชลบุรีเป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการ และอุตสาหกรรมขนาดย่อย ตลอดจนเป็นเส้นทางส่งออกทางทะเล และศูนย์กลางการคมนาคมและขนส่งของภาค และในปัจจุบันชลบุรีจัดว่าเป็นศูนย์พาณิชยกรรมที่สำคัญของภาคตะวันออก และเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าการผลิตของจังหวัดชลบุรีในภาคพาณิชยกรรมพบว่า ใน พ.ศ. 2529 มีมูลค่า 1,217.1 ล้านบาท คิดเป็นอัตราร้อยละ 30.36 ของมูลค่าการผลิตภาคพาณิชยกรรมในภาคตะวันออก แหล่งพาณิชยกรรมที่มีกระแสเงินหมุนเวียนต่อวันค่อนข้างสูงของจังหวัดชลบุรีจะอยู่ในพื้นที่ เขตเทศบาลเมืองชลบุรี และเมืองพัทยา โดยใน พ.ศ. 2529 มีผู้ประกอบการทางพาณิชยกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ภัตตาคาร โรงแรม ฯลฯ ซึ่งประกอบด้วยร้านค้าซึ่งจดทะเบียนธุรกิจประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัด 1,256 ราย ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 45 ราย บริษัทจำกัด 610 ราย และร้านค้าเอกชนทั่วไป 8,340 ราย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลให้เกิดสภาวะหมุนเวียนทางด้านการเงินภายในจังหวัดเป็นอย่างมาก

ส่วนในสาขาการบริการนั้น ใน พ.ศ. 2529 ภาคตะวันออกมีมูลค่าการผลิตในสาขาการบริการเป็นมูลค่า 3,158.2 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 10.81 ของผลิตภัณฑ์ภาค หากเมื่อพิจารณามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมแล้วนับว่าสาขาการบริการมีความสำคัญไม่น้อย ทั้งนี้ เนื่องจากภาคตะวันออกมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ทำให้ธุรกิจสาขาบริการมีการขยายตัวสูง ส่วนการเปลี่ยนแปลงในสาขาบริการในช่วง พ.ศ. 2524-2529 นับได้ว่าภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวพอสมควร กล่าวคือ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 5.40 โดยที่จังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตในสาขานี้สูงสุดได้แก่ จังหวัดชลบุรี คือมีมูลค่าการผลิตใน พ.ศ. 2529 เท่ากับ 1,839.8 ล้านบาท เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีเมืองพัทยาเป็นเมืองสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งแต่ละปีจะทำรายได้ให้แก่ประเทศไทยได้เป็นจำนวนมาก ทำให้ธุรกิจโรงแรมขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

3.2.4 ภาวะการออมและการลงทุนในภาคตะวันออก ในปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทย จะประสบปัญหาราคาสินค้าเกษตรมีแนวโน้มต่ำลง และมาตรฐานการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะ กฎหมายการเกษตรฉบับใหม่ของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็มีนโยบายกระตุ้นภาวะ เศรษฐกิจโดยมีการผ่อนคลายในด้านนโยบายการเงินและการคลัง เพื่อสนับสนุนการส่งออกของไทย ให้สามารถแข่งขันในตลาดโลก โดยเฉพาะภาคตะวันออกซึ่งมีรายได้หลักขึ้นอยู่กับสินค้าเกษตร เป็น ส่วนใหญ่ เช่น ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง อ้อยน้ำตาล เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่ ส่งผลกระทบต่อด้านบวกต่อภาวะการลงทุน ได้แก่ การลดลงของราคาน้ำมัน และอัตราดอกเบี้ย ในการพิจารณาเงินฝากและปริมาณเงินกู้ที่ผ่านระบบสถาบันการเงินของภาคตะวันออก ก็กล่าวได้ว่า ภาคตะวันออกมีปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบไม่บ่อย และภาวะการลงทุนมีความคล่องตัวพอสมควร กล่าวคือใน พ.ศ. 2529 มีปริมาณเงินฝากรวมทั้งสิ้น 28,600.73 ล้านบาท และมีการขยาย ตัวในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาสูงถึงร้อยละ 19.83 ซึ่งปริมาณเงินฝากเป็นตัวบ่งชี้ถึงภาวะการออมได้ อย่างหนึ่ง จังหวัดที่มีการออมมากโดยดูจากปริมาณเงินฝาก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี โดยใน พ.ศ. 2529 มีจำนวนยอดเงินฝากประมาณ 10,046.7 ล้านบาท โดยที่ธนาคารพาณิชย์จะกระจายตัวอยู่ ทั่วทุกอำเภอในจังหวัด และจะกระจุกตัวหนาแน่นที่อำเภอเมืองชลบุรี ส่วนปริมาณเงินกู้ของภาค ใน พ.ศ. 2529 มีมูลค่า 18,793.3 ล้านบาท มีการขยายตัวในอัตราที่สูงซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงภาวะ การขยายตัวของการลงทุน โดยจังหวัดชลบุรีมีปริมาณเงินกู้มากที่สุดในภาคตะวันออก กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2529 จังหวัดชลบุรีมีเงินเชื่อ 9,377.0 ล้านบาท ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ทะเลตะวันออก และจากการส่งเสริมการลงทุนในโครงการต่อเนื่องต่าง ๆ และคาดว่าในอนาคต ภาวะการลงทุนในภาคตะวันออกมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอีกมาก

3.2.5 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ได้เฉลี่ยต่อบุคคลของประชากรในภาคตะวันออก ใน พ.ศ. 2529 มีมูลค่า 8,963 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับระดับประเทศซึ่งมีมูลค่า 7,345 บาท แล้วนับได้ว่าประชากรในภาคตะวันออกมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในระดับสูง เมื่อ พิจารณาเป็นรายจังหวัดพบว่า จังหวัดชลบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดในภาค คือประมาณ 15,882 บาท ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของภาค ตะวันออก และเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกอีกหลายแห่ง หากพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ของภาคตะวันออกพบว่าการขยายตัวขึ้นพอสมควร โดยในช่วง พ.ศ. 2524-2529 มีอัตราการ เพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.48 ซึ่งนับว่าสูงกว่าอัตราเพิ่มของประเทศ (อัตราเพิ่มของประเทศ

ร้อยละ 2.41) และจังหวัดชลบุรีมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.41 ซึ่งยังนับว่ามีอัตราการขยายตัวสูงกว่าระดับภาค

3.2.6 สรุปลักษณะสภาพเศรษฐกิจ ภาคตะวันออก เป็นภาคที่มีสภาพ เศรษฐกิจ อยู่ในระดับสูงเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศรองจากภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาหลัก มีมูลค่าการผลิตสูงเป็นอันดับ 1 ของภาค คิดเป็นร้อยละ 34.5 ของผลิตภัณฑ์ภาค ใน พ.ศ. 2529 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยน้ำตาล และข้าว ส่วนสาขาการผลิตที่มีความสำคัญรองลงมาคือ สาขาอุตสาหกรรมและสาขาพาณิชยกรรม โดยร้อยละ 60.3 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดในภาคจะเป็นประเภทอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตร เนื่องจากภาคตะวันออก เป็นแหล่งเพาะปลูกและมีผลผลิตทางการเกษตรสูง โรงงานจึงกระจายอยู่ในพื้นที่โดยทั่วไปของภาค โดยจะมีความหนาแน่นในบริเวณแหล่งเพาะปลูก เช่นที่จังหวัดชลบุรี จะมีจำนวนโรงงานแปรรูปการเกษตรสูง เนื่องจาก เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ และเมื่อพิจารณาทางด้านเงินทุนนั้น ภาคตะวันออกจะมีปริมาณเงินลงทุนสูงเป็นอันดับ 2 รองจากภาคกรุงเทพและปริมณฑล จากปัจจัยที่เป็นแหล่งปลูกพืชที่สำคัญตลอดจนเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูง ส่งผลให้สภาวะด้านพาณิชยกรรมมีระบบการหมุนเวียนเงินอยู่ในอัตราสูงตามไปด้วย และผลกระทบขั้นสุดท้ายคือ ทำให้ประชาชนของภาคตะวันออกมีรายได้อยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อประชากรในระดับประเทศ

เมื่อพิจารณาจากจังหวัดต่าง ๆ ของภาคตะวันออกที่มีมูลค่าการผลิตสูง จะพบว่า จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจต่อภาคตะวันออกมากที่สุด กล่าวคือมีมูลค่าจากผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นร้อยละ 58.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค โดยมีสาขาอุตสาหกรรมเป็นค้ำยัน ซึ่งใน พ.ศ. 2530^๑ จังหวัดชลบุรีมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้นประมาณ 1,396 โรง หรือคิดเป็นร้อยละ 32.73 ของจำนวนโรงงานในภาคตะวันออก ประเภทของอุตสาหกรรม จะเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตรถึงร้อยละ 52.6 ของจำนวนโรงงานจังหวัด ส่วนสาขาการผลิตที่สำคัญรองลงมาคือสาขาเกษตรกรรม แต่ก็ เป็นสาขาการผลิตที่มีมูลค่าการส่งออกเป็นอันดับที่ 1 ของภาค และจากสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกอันนำมาถึงการเป็นแหล่งวัตถุดิบให้แก่โรงงาน ตลอดจนมีระบบโครงข่ายคมนาคมที่สนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้มีการขยาย

^๑ กระทรวงอุตสาหกรรม, ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี, พ.ศ.

ตัวทางด้านพาณิชยกรรม ทั้งทางด้านการเงินและการบริการ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดให้ จังหวัดชลบุรี เป็นศูนย์กลาง เมืองหลักของภาคตะวันออก มีหน้าที่ เป็นศูนย์กลางธุรกิจและบริการ ส่วนการกระจายของโรงงานในจังหวัดชลบุรีจะพบว่า จะอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ ทั้งนี้ เนื่องจากการประหยัดค่าขนส่งวัตถุดิบ ซึ่งจัด เป็นการลดต้นทุนการผลิต และในพื้นที่ของอำเภอ บ้านบึงก็เช่นกัน จะมีโรงงานกระจายตัวมากเป็นอันดับ 3 ของจังหวัดหรือประมาณร้อยละ 10.53 ของจำนวนโรงงานในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ เนื่องจากอำเภอบ้านบึง เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญ ของจังหวัด โดยเฉพาะอ้อยน้ำตาลซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับ 1 ของภาคและจังหวัด ส่งผล ให้มีโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตรมาตั้งอยู่มากเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 72.5 ของ ประเภทโรงงานในอำเภอ โดยร้อยละ 18.8 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตร จะเป็นโรงงานผลิตน้ำตาลทรายที่สำคัญต่อการส่งออก และในปัจจุบัน พ.ศ. 2531 ได้มีโรงงาน ผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก เข้าไปตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านบึง เช่น โรงงานอิเล็กทรอนิกส์ โรงงานผลิตของเล่นเด็ก และโรงงานแปรรูปหนังสัตว์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสภาพเศรษฐกิจของ อำเภอบ้านบึง จะเกิดจากการเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบทางการเกษตร และเป็นแหล่งแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตรที่สำคัญ ตลอดจนอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก็เริ่มจะ เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในเชิง เศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่งด้วย

3.3 ลักษณะโครงสร้างประชากร

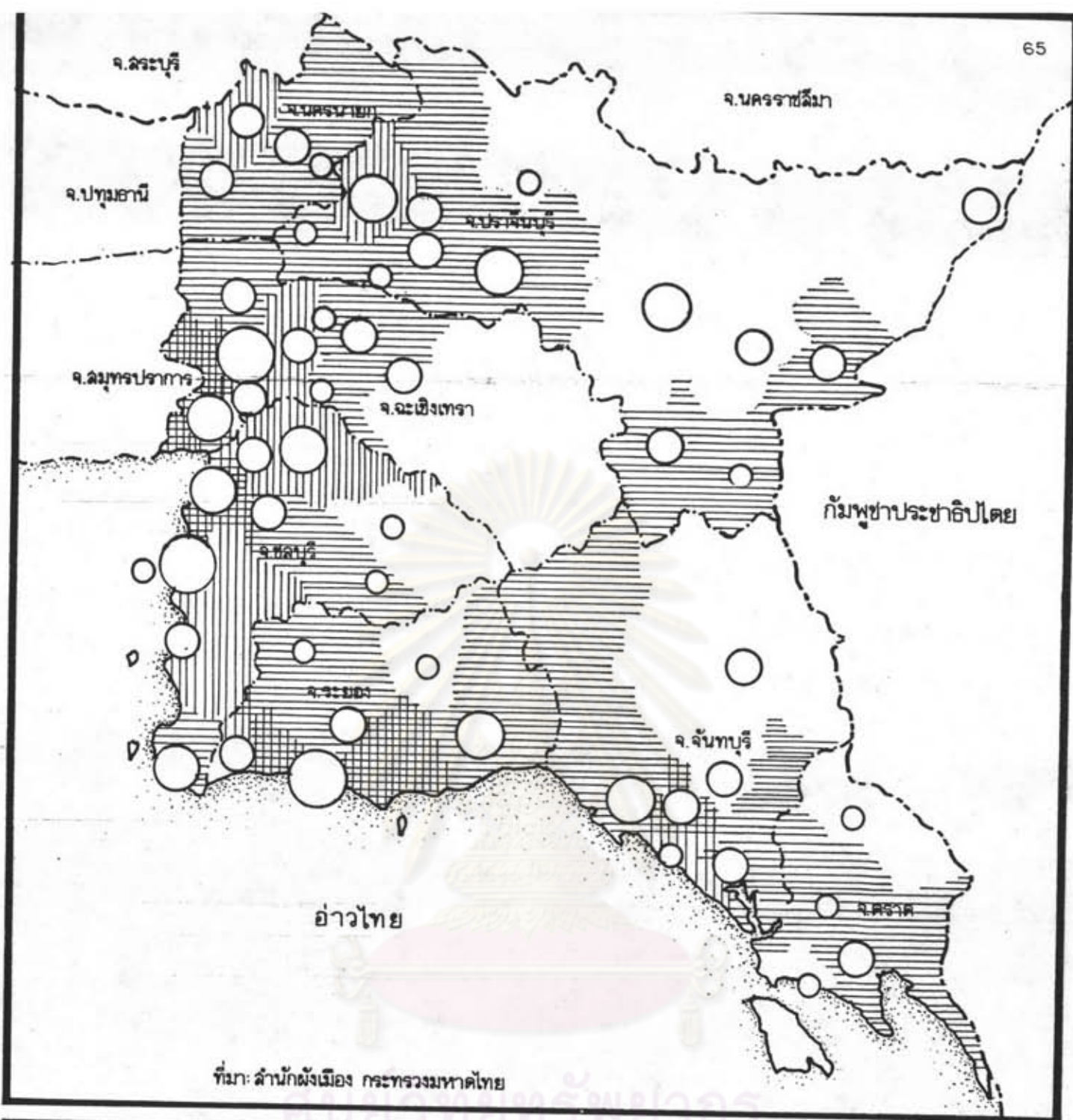
3.3.1 การกระจายตัวของประชากร¹⁰ ใน พ.ศ. 2530 ประเทศไทย

มีจำนวนประชากร 53,873,172 คน โดยในภาคตะวันออกมีประชากร 3,451,014 คน คิดเป็น ร้อยละ 6.46 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ สำหรับจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดในภาคใต้แก่ จังหวัดชลบุรี มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 849,807 คน คิดเป็นร้อยละ 34.41 ของประชากรภาค ตะวันออก รองลงมาคือจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราส่วนร้อยละ 23.92 และ 15.80 ตามลำดับ

ส่วนลักษณะการกระจายตัวของประชากรในภาคตะวันออกนั้น สามารถแบ่ง กลุ่มประชากรออกได้เป็น 5 กลุ่ม ตามขนาดประชากรรายอำเภอได้ดังนี้

¹⁰ กองทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย, รายงานประชากรภาคตะวันออก,

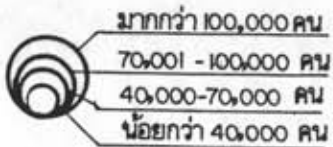

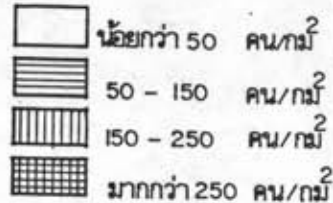
ที่มา: สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

สัญลักษณ์

การกระจายตัวประชากร

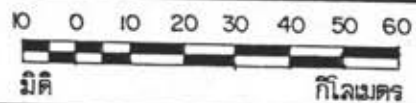
ความหนาแน่นประชากร

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ความหนาแน่นและการกระจายตัว
แล้วตั้ง :
ของประชากรภาคตะวันออก

แผนที่ 3.7

กลุ่มที่ 1	ประชากรมากกว่า	100,000	คน
กลุ่มที่ 2	ประชากรตั้งแต่	100,000-70,000	คน
กลุ่มที่ 3	ประชากรตั้งแต่	70,000-40,000	คน
กลุ่มที่ 4	ประชากรตั้งแต่	40,000-20,000	คน
กลุ่มที่ 5	ประชากรน้อยกว่า	20,000	คน

จากแผนที่ที่ 3.7 พบว่าลักษณะการกระจายตัวจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตรและโครงข่ายคมนาคม และเมื่อพิจารณาจะพบว่ากลุ่มที่มีขนาดประชากรมากกว่า 100,000 คนขึ้นไปหรือประชากรในกลุ่มที่ 1 นั้นจะเป็นอำเภอที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดและเทศบาล ซึ่งส่วนมากจะอยู่บริเวณที่ราบชายทะเลที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มที่ 1 จะมีอาชีพด้านพาณิชยกรรม การประมง และการเกษตรกรรม ส่วนประชากรในกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มประชากรที่กระจายตัวอยู่ในบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาค ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 โดยตลอด สำหรับประชากรในกลุ่มที่ 5 นี้จะกระจายตัวอยู่ทางตอนกลางของภาค และบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาประชาธิปไตย

เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรในจังหวัดชลบุรี พบว่าประชากรส่วนมากจะมีขนาดประชากรระหว่าง 70,000 - 100,000 คน หรืออยู่ในกลุ่มที่ 2 เป็นส่วนมาก จะมีเพียงไม่กี่อำเภอเท่านั้นที่มีขนาดประชากรมากกว่า 100,000 คนขึ้นไป กล่าวคือขนาดประชากรที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุด ได้แก่ บริเวณอำเภอเมืองชลบุรี ทั้งนี้เพราะอำเภอเมืองชลบุรี เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการในระดับจังหวัดและระดับภาค รองลงมาจะกระจายอยู่หนาแน่นบริเวณอำเภอพนัสนิคม และอำเภอศรีราชา ส่วนอำเภอที่มีขนาดประชากรขนาดกลาง ได้แก่ อำเภอบ้านบึง อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นที่ราบและติดชายฝั่งทะเล ส่วนประชากรที่มีขนาดน้อยกว่า 40,000 คนลงไป ส่วนมากจะกระจายอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ อำเภอบ่อทอง อำเภอพานทอง และกิ่งอำเภอเกาะสีชัง (แผนที่ 3.7)

3.3.2 ความหนาแน่นของประชากร ใน พ.ศ. 2530 ความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 95 คนต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดที่มีประชากรอยู่หนาแน่นมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เมื่อทำการแบ่งกลุ่มจำนวนประชากรเป็นรายอำเภอ สามารถจัดแบ่งกลุ่มได้ 5 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ความหนาแน่นประมาณประชากร 0-50 คนต่อตารางกิโลเมตร
 กลุ่มที่ 2 ความหนาแน่นประมาณประชากร 50-100 คนต่อตารางกิโลเมตร
 กลุ่มที่ 3 ความหนาแน่นประมาณประชากร 100-200 คนต่อตารางกิโลเมตร
 กลุ่มที่ 4 ความหนาแน่นประมาณประชากร 200-300 คนต่อตารางกิโลเมตร
 กลุ่มที่ 5 ความหนาแน่นประมาณประชากร 300 คนต่อตารางกิโลเมตรขึ้นไป
 จากการแบ่งกลุ่มอำเภอตามความหนาแน่นพบว่าอำเภอส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 50-100 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยอยู่ทางตอนบนและตอนล่างของภาค ในขณะที่อำเภอที่บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลจะมีความหนาแน่นของประชากรอยู่ในกลุ่มที่ 2, 3 และ 4 ส่วนพื้นที่บริเวณตอนกลางของภาค และบริเวณชายแดนจะมีความหนาแน่นของประชากรอยู่ในกลุ่มที่ 1 คือ น้อยกว่า 50 คนต่อตารางกิโลเมตร

เมื่อพิจารณาเฉพาะจังหวัดชลบุรีพบว่า จังหวัดชลบุรีมีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ย 174 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยที่อำเภอเมืองมีความหนาแน่นสูงสุด คือ ประมาณ 905 คน ต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่อำเภอสัตหีบ อำเภอพานทอง อำเภอบางละมุง และอำเภอบ้านบึง โดยมีความหนาแน่นเป็น 240, 224, 205 และ 173 คนต่อตารางกิโลเมตร (แผนที่ที่ 3.7)

3.3.3 การเปลี่ยนแปลงประชากร ในระหว่างช่วง พ.ศ. 2525-2530

ภาคตะวันออก มีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.76 ต่อปี ซึ่งมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ จังหวัดที่มีจำนวนประชากรเพิ่มสูงสุดคือ จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดชลบุรี โดยมีอัตราการเพิ่มประชากรในช่วง 5 ปี เพิ่มเป็นร้อยละ 29.46 และ 21.55 ของจำนวนประชากรเพิ่มทั้งหมดตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในจังหวัดชลบุรี ช่วง พ.ศ. 2530 พบว่าอำเภอบ่อทอง เป็นอำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูงสุดในจังหวัด กล่าวคือมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเป็นร้อยละ 4.97 ต่อปี ทั้งนี้ เนื่องจากอำเภอบ่อทองมีการเปิดพื้นที่ป่าสงวนให้เป็นที่เกษตรกรรมใหม่ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ประชากรอพยพเข้ามาพักอาศัยและประกอบอาชีพสูง โดยอพยพเข้ามาเป็นลูกจ้างในการทำไร่ เป็นส่วนมาก นอกจากอำเภอบ่อทองแล้วอำเภอเมืองชลบุรี อำเภอบางละมุง ก็มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงเช่นกันคือ เพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.66 และ 2.32 ตามลำดับ เนื่องจากเป็นพื้นที่มีกิจกรรมด้านธุรกิจท่องเที่ยว และบางพื้นที่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรมีการย้ายถิ่น เข้าไปประกอบอาชีพสูง ส่วนพื้นที่อำเภอ

ที่มีอัตราการเพิ่มประชากรปานกลาง ได้แก่ อาเภอพนัสนิคม อาเภอสาคู และอาเภอนานึง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ของชุมชนดั้งเดิม ประชากรส่วนมากมีอาชีพทางการเกษตร อัตราการย้ายถิ่น เข้าและออกมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนมาก เป็นอัตราการเพิ่มของการเกิดตามธรรมชาติ (ตารางที่ 3.3)

3.3.4 การย้ายถิ่นของประชากร¹¹ ร้อยละ 30.21 ของจำนวนประชากรที่ย้ายเข้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นประชากรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เป็นการย้ายภายในภาค) รองลงมา คือมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 26.05 ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากจะเป็นประชากรวัยแรงงาน โดยอพยพมาเป็นลูกจ้างในการทำไร่ และมาเป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ สำหรับพื้นที่ซึ่งมีการย้ายถิ่นเข้ามาที่มากสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือจังหวัดชลบุรี และจันทบุรี ซึ่งจังหวัดทั้งสองมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเกษตร ซึ่งเป็นแรงดึงดูดให้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพสูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.3.5 กำลังแรงงานและการจ้างงาน ใน พ.ศ. 2513 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรแรงงานที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 74.39 และใน พ.ศ. 2523 ลดลงเป็นร้อยละ 69.25 ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานจริงในอัตราที่เพิ่มขึ้นคือ ใน พ.ศ. 2513 มีผู้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนใน พ.ศ. 2523 มีผู้ทำงานจริงร้อยละ 81.10 ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ แรงงานที่อยู่ในภาวะกำลังหางานทำมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.42 ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน พ.ศ. 2513 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.84 ใน พ.ศ. 2523

เมื่อพิจารณาถึงกำลังแรงงานของจังหวัดชลบุรีพบว่า ใน พ.ศ. 2513 จังหวัดชลบุรีมีประชากรอยู่วัยแรงงานประมาณ 359,295 คน จัดเป็นกำลังแรงงานทั้งสิ้น 254,903 คน โดยมีอัตราการเข้าสู่แรงงานเป็นร้อยละ 70.94 จัดเป็นผู้มีงานทำ 227,018 คน โดยแบ่งเป็นรายสาขา คือสาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 53:18:29 และเมื่อพิจารณาใน พ.ศ. 2523 พบว่าจังหวัดชลบุรีมีประชากรอยู่ในวัยแรงงาน 513,519 คน โดยมีอัตราการเข้าสู่แรงงานร้อยละ 64.28 เป็นกำลังแรงงาน 330,072 คน จัดเป็นผู้มีงานทำ

¹¹กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย, เอกสารโรเนียวการอพยพย้ายถิ่น, พ.ศ. 2523

196,465 คน มีสัดส่วนเป็นรายสาขาคือ 49:16:35

เมื่อเปรียบเทียบผู้มีงานทำในช่วง 10 ปี คือ 2513 และ 2523 จะเห็นว่า สัดส่วนของผู้มีงานทำสาขาเกษตรกรรมและสาขาอุตสาหกรรมลดลง ในขณะที่สัดส่วนของผู้ทำงาน สาขาบริการเพิ่มสูงขึ้น แต่ในอนาคตแนวโน้มของผู้มีงานทำเริ่มมีบทบาทเข้ามาเป็นแรงงานใน ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบันจังหวัดชลบุรีมีสถานะด้าน การลงทุนและสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตร ตลอดจนชลบุรี เป็นจังหวัดที่เป็นพื้นที่เป้าหมายในนโยบายพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ของรัฐบาล ซึ่งจะ เน้นภาคอุตสาหกรรม เป็นแกนนำ ดังนั้นจึงเชื่อมั่นว่าสัดส่วนของผู้ทำงานจะ เข้าสู่ภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมมากขึ้น

3.3.6 สรุปลักษณะประชากร ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ หรือคิดเป็น 6.31 ของประชากรทั้งประเทศ โดยจะกระจายอยู่ทั่วไปของพื้นที่ และมีความหนาแน่นในบริเวณที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด อ่างทอง และเทศบาล โดยเฉพาะตามแนว ถนนสุขุมวิท ความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรทั้งภาคประมาณ 95 คนต่อตารางกิโลเมตร และ เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรจะพบว่าภาคตะวันออกมีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดใ นประเทศ คือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.76 ต่อปี ทั้งนี้ เนื่องจากภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีโรงงาน อุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่มาก และยังเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ จึงจำเป็นต้องใช้ แรงงานเป็นส่วนมาก จากปัจจัยต่าง ๆ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้มีประชากรย้ายถิ่นเข้ามาประกอบ อาชีพในภูมิภาคนี้มากขึ้น ซึ่งประชากรที่ย้ายเข้ามาส่วนมากจะเป็นประชากรวัยแรงงานที่มาจาก ภายในภูมิภาคเอง และจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เมื่อพิจารณาถึงขนาดประชากรของภาคตะวันออกพบว่าจังหวัดชลบุรีมีจำนวน ประชากรสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 24.41 ของประชากรทั้งภาค มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 174 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 21.55 ต่อปี และถ้าพิจารณาอัตราการเพิ่มโดยทั่วไปของจังหวัดชลบุรีจะเป็นการเพิ่มจากการอพยพเพื่อ เข้ามา ประกอบอาชีพมากกว่าการเพิ่มโดยธรรมชาติ โดยอพยพมาเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม และ ภาคอุตสาหกรรม ในปัจจุบันจังหวัดชลบุรีถือเป็นจังหวัดหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล

ตะวันออก โดยเริ่มมีการพัฒนามาตั้งแต่ปี 2524¹² ดังนั้นจึงส่งผลให้อัตราการย้ายถิ่นเข้ามาสู่ จังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่อยู่ในโครงการพัฒนา เช่น บริเวณท่าเรือท่าลิ้ง แหลมฉบัง เป็นต้น และเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเพิ่มประชากรของจังหวัดชลบุรี เป็นรายอำเภอจะ พบว่าในช่วงปีที่ผ่านมา อำเภอหนองมีมีการขยายตัวของขนาดประชากรสูงสุดในภาคคือ ร้อยละ 4.97 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการเปิดพื้นที่เกษตรกรรมใหม่ นอกจากนี้อำเภอที่มีการขยายตัว ประชากรสูงรองลงมาคือ อำเภอเมืองและอำเภอบางละมุง ซึ่งพื้นที่ทั้ง 2 แห่ง เป็นศูนย์กลาง ธุรกิจและบริการ ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ จึงเป็นเหตุให้มีการอพยพจำนวนมาก แรงงานสูง ส่วนในอำเภอบ้านบึงนั้น ในช่วง พ.ศ.2521-2530 อัตราการเปลี่ยนแปลง ขนาดจำนวน ประชากรอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือ ประมาณร้อยละ 0.18 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามา เป็น แรงงานในภาคเกษตรกรรม ส่วนมากเป็นการย้ายชั่วคราวเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะย้ายเข้ามา หารายได้พิเศษ โดยเข้ามารับจ้างเป็นคณงานตัดอ้อยเป็นส่วนมาก และหลังจากหมดฤดูกาลตัดอ้อย แล้วก็ย้ายกลับไปภูมิลำเนาเดิม ซึ่งผู้ย้ายถิ่นชั่วคราวนั้นจะเป็นประชากรในภูมิภาคเอง และ ส่วนหนึ่งมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นการเพิ่มขนาดของจำนวนประชากรส่วนมากใน อำเภอบ้านบึง จึงเป็นอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติมากกว่าการเพิ่มจากการอพยพย้ายถิ่น ส่วน แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ความสามารถนั้น แรงงานส่วนมากจะเป็นแรงงานภาย ในท้องถิ่น และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง โดยมีลักษณะการเข้ามาทำงานแบบ เข้าไป เย็นกลับ เป็นส่วน มาก ซึ่งการเข้ามาทำงานในลักษณะแบบตั้งรกรากถาวรนั้นมีจำนวนต่ำมาก

3.4 โครงการพัฒนาของภาคตะวันออกและผลกระทบต่อจังหวัดชลบุรี

3.4.1 โครงการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกที่สำคัญ ได้แก่¹³ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และ ฉะเชิงเทรา โดยโครงการนี้รัฐบาลได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้นปี 2524 สำหรับเป็นที่ตั้งอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ พร้อมทั้งการจัด

¹² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม, วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 2529, หน้า 40.

¹³ เรื่องเดียวกัน.

ระบบบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่าเรือน้ำลึก ถนน รถไฟ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท
 เทเล็กซ์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันได้ผ่านขั้นตอนการวางแผนหลัก จนถึงขั้นได้มีการก่อสร้างบางโครง
 การไปแล้ว เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา-สัตหีบ ท่อส่งน้ำ
 ดอกทราย-มาบตาพุด ด้านการก่อสร้างโครงการอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงงานแยกแก๊ซธรรมชาติ
 ส่วนโครงการอื่น ๆ กำลังอยู่ในขั้นตอนออกแบบรายละเอียดเพื่อการก่อสร้างต่อไป และเหตุผลที่
 เลือก 3 จังหวัดที่กล่าวมาแล้ว เป็นพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมมีอยู่หลายประการ กล่าว
 คือ ภาษีธรรมชาติที่จะใช้ เป็นวัตถุดิบสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักในขั้นแรกนั้น ได้มีการพัฒนา
 และวางท่อใต้ทะเลจากหลุมก๊าซในอ่าวไทย มาขึ้นฝั่งที่บริเวณมาบตาพุดแล้ว ประกอบกับลักษณะ
 ภูมิประเทศ เอื้ออำนวยให้ก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ได้ มีที่ดินติดทะเล เลขขนาดใหญ่พอที่จะขยาย
 เป็นแหล่งอุตสาหกรรมได้ในอนาคต มีแหล่งน้ำจืดเพียงพอ นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีโครงสร้างพื้นฐาน
 หลัก ซึ่งค่อนข้างสมบูรณ์อยู่แล้วทั้งระบบถนน ระบบไฟฟ้า มีท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ และสนามบินอู่
 ตะเภาที่สามารถใช้งานได้ทันทีในการที่จะสนับสนุนการขนส่งวัสดุอุปกรณ์ในระหว่างการก่อสร้าง
 ทั้งบริเวณแหลมฉะเชิงเทราและบริเวณมาบตาพุด รวมตลอดทั้งสามารถพัฒนาระบบสื่อสารโทรคมนาคมได้
 ง่าย และประการสำคัญก็คือ พื้นที่โครงการอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก

โดยในการพัฒนานั้นจะอาศัยอุตสาหกรรมเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนา โดยภาค
 เอกชน เป็นผู้นำการลงทุนด้านอุตสาหกรรม ส่วนรัฐบาล เป็นผู้นำการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
 มาสนับสนุนควบคู่กับการจัดแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรม การส่งเสริมการลงทุนและการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้
 พื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมนั้นมียู่ที่จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี (แผนที่ที่ 3.8)

- บริเวณแหล่งอุตสาหกรรมหลักมาบตาพุด จังหวัดระยอง กำหนดให้เป็น
 แหล่งอุตสาหกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง เนื่องกับการใช้ก๊าซธรรมชาติ ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตรวมถึง
 อุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ โดยรัฐบาลจะจัดระบบบริการโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่อุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้น ได้แก่

- ท่าเรือน้ำลึก สามารถรับเรือขนาด 120,000 ตันเทียบทำได้
- นิคมอุตสาหกรรมหลักมาบตาพุด
- ท่อส่งน้ำจากอ่าวเก็บน้ำดอกกรายมายังแหล่งอุตสาหกรรม
- ทางรถไฟแยกจากสายฉะเชิงเทรา-สัตหีบ ไปยังแหล่งอุตสาหกรรม
- เคหะชุมชนสำหรับแรงงานอุตสาหกรรมและบริการต่อเนื่อง
- ระบบถนน
- ระบบสื่อสารโทรคมนาคมต่าง ๆ

- บริเวณแหล่งอุตสาหกรรมเขาแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี กำหนดให้ เป็นแหล่ง อุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกโดยรัฐบาลจะก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐาน ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ดังนี้

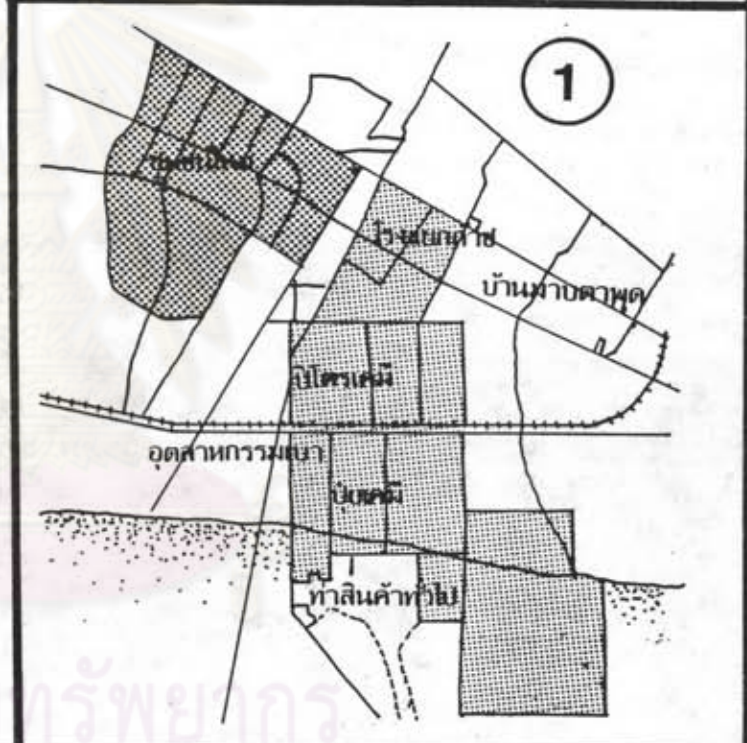
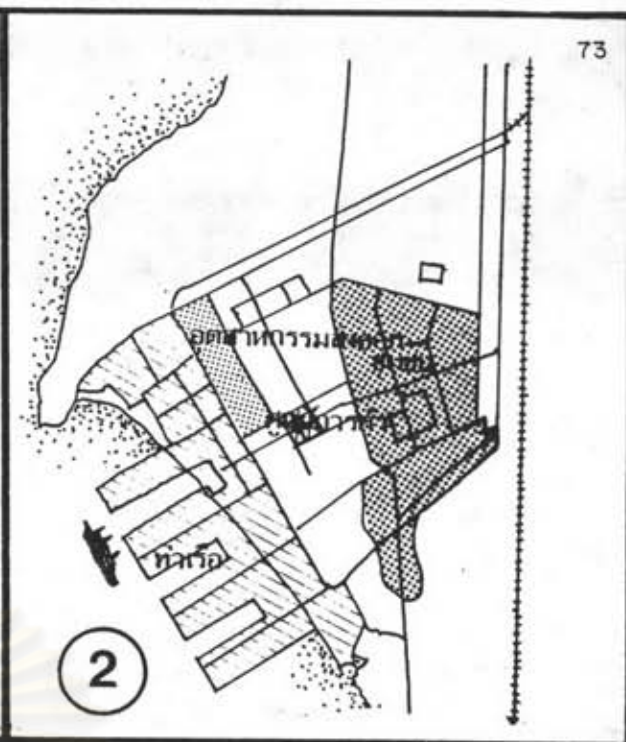
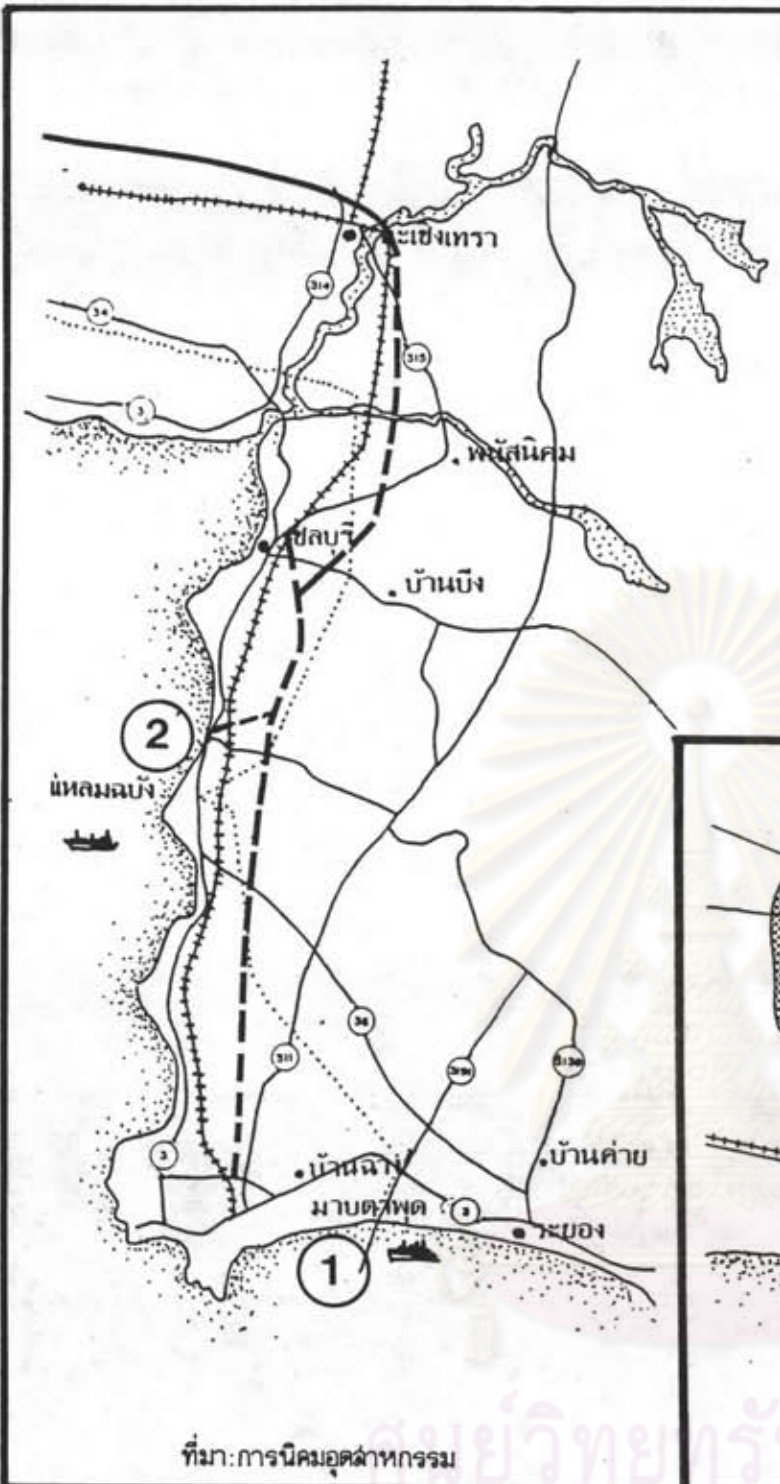
- ทำเรือพาณิชย์แหลมฉบัง ที่สามารถรับเรือขนาด 120,000 ตัน เทียบท่าได้
- ท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำหนองค่อมมายังบริเวณแหลมฉบัง
- ทางรถไฟแยกจากฉะเชิงเทรา-สัตหีบ ไปยังแหลมฉบัง
- เคหะชุมชนสำหรับแรงงานอุตสาหกรรม
- ปรับปรุงระบบคมนาคมให้สมบูรณ์ขึ้น

โดยในเขตอุตสาหกรรมส่งออกและอุตสาหกรรมเบา นั้นจะไม่มีปัญหามลภาวะ และมีการใช้แรงงานสูง ซึ่งอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตนี้ ได้แก่ การแปรรูปอาหารการเกษตร การผลิตอาหารสัตว์ การฟอกหนังแปรรูปหนังสัตว์ การผลิตยางแปรรูปยาง อิเล็กทรอนิกส์ ของเล่น เครื่องกีฬา อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์

นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2530 ภาครัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นในด้านการคมนาคมขนส่งสินค้า โดยกำหนดโครงข่ายทางหลวงบริเวณกรุงเทพมหานคร-แหลมฉบัง ให้มีหน้าที่เป็นเส้นทางคมนาคมที่แบ่งเบาภาระปริมาณการจราจรของถนนสุขุมวิท ซึ่งเส้นทางดังกล่าวจะรับช่วงจากทางด่วนระยะที่ 2 บริเวณอำเภอบางกะปิ ผ่านมายังสายคลองตัน-หนองจุกเห่า แล้วตัดผ่านมายังจังหวัดฉะเชิงเทรา และเรียบขนานมาตามแนวถนนสุขุมวิท จนมาจรดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 ช่วงบริเวณอำเภอสัตหีบ และมีช่องแยกเข้าท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ซึ่งจากลักษณะโครงข่ายดังกล่าวนี้นอกจากจะเป็นตัวช่วยลดความแออัดของถนนสุขุมวิทแล้ว ยังเป็นระบบโครงข่ายที่จะรองรับการเติบโตของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทั้งบริเวณอุตสาหกรรมแหลมฉบัง และอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยในรายละเอียดของระบบถนนโครงการนี้ ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาความเหมาะสมทางด้านวิศวกรรมของกรมทางหลวง (แผนที่ที่ 3.8)

3.4.2 ผลกระทบของโครงการพัฒนาที่ส่งผลต่อจังหวัดชลบุรี เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ของภาคตะวันออก เช่น โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเล ตลอดจนโครงการปรับปรุงระบบโครงข่ายการคมนาคม พบว่าจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และสภาพประชากร เช่น ประชากรกับแรงงานในภูมิภาคที่มีอาชีพทางการเกษตรจะมีการละทิ้งอาชีพ

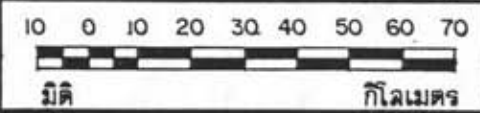
ที่มา: การนิคมอุตสาหกรรม

สัญลักษณ์	
-----	ถนนโครงการ
①	พื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง
②	พื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี
.....	แนวท่อก๊าซ
+++++	ทางรถไฟ
○	เส้นทางคมนาคม

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แสดง : โครงการพัฒนาภาคตะวันออก

แผนที่ 3.8

เพื่อเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ตลอดจนสภาพการเป็นอยู่ย่อมเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดกับชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะในจังหวัดชลบุรีจะพบว่า นอกจากบริเวณที่กำหนดให้ เป็นพื้นที่โครงการพัฒนาแล้ว ชุมชนข้างเคียงก็จะได้รับอิทธิพลของโครงการตามไปด้วย โดยผลที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากจะมีสาเหตุจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ แล้ว บทบาทหน้าที่ของเมือง เศรษฐกิจหลักของพื้นที่ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติก็จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบด้วยเสมอ และเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จะพบว่าชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของจังหวัดชลบุรีมีดังนี้คือ

- ชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการส่งเสริมของภาครัฐบาล ได้แก่ ชุมชนอำเภออุดมและท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง โดยชุมชนดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เป็น เมืองอุตสาหกรรมและท่าเรือพาณิชย์สำหรับการส่งออก ซึ่งคาดว่าจะมีการจ้างงานและกิจกรรมต่าง ๆ ใน 2 ชุมชนมากยิ่งขึ้น

- ชุมชนที่มีผลกระทบ เนื่องจาก เป็น เมืองอุตสาหกรรมการเกษตร ได้แก่ บ้านบึง พนมนิคม สำหรับบ้านบึงจะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับน้ำตาล ส่วนพนมนิคมจะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับข้าว

- ชุมชนที่มีผลกระทบจากการเป็นเมืองท่องเที่ยว เมื่อมีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมในจังหวัดมากยิ่งขึ้น ประชากรในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงจะมาใช้บริการด้านท่องเที่ยวสูง และสถานที่ท่องเที่ยวต้องรับภาระในการให้บริการมากยิ่งขึ้น ทำให้เมืองพญาชุมชนแสนสุข ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

- ชุมชนที่มีผลกระทบจากการเป็นเมืองศูนย์กลางการบริการทางการเกษตร ได้แก่ อำเภอเมือง และศรีราชา ชุมชนเหล่านี้จะเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตการเกษตรต่าง ๆ เพื่อกระจายสินค้าไปยังชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดต่อไป

3.5 บทบาทของอำเภอบ้านบึงที่มีต่อจังหวัดชลบุรีและภาคตะวันออก

เนื่องจากประเทศไทยกำลังทวีบทบาททางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเน้นการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมพื้นฐานให้สามารถรองรับอุตสาหกรรมต่อเนื่องได้ และเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก โดยภาครัฐบาลมีนโยบายที่จะชลอการกระจุกตัวของกิจกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลให้มุ่งไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น ด้วยการเสริมสร้างสมรรถนะทางด้านการผลิตและการลงทุน ตลอดจนปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เพื่อชักจูงให้เกิดกิจกรรมที่จะมุ่งสู่ภูมิภาคของประเทศ โดยเน้นสาขาอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ และโดยที่ภาคตะวันออก เป็นภูมิภาคหนึ่งซึ่งมีปัจจัยหลายด้าน

สนับสนุนให้สามารถพัฒนาให้ เป็นภาคที่มีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม เป็นแกนนำได้ โดยเฉพาะ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของภาค จะมีบทบาทในการ เป็นฐาน เศรษฐกิจใหม่ของประเทศ เป็นจุดก่อตัว (Seed Area) ที่จะนำประเทศไปสู่การพัฒนาพื้นที่ใน เขตอิทธิพล และพื้นที่อื่นที่มีความสัมพันธ์กันในอนาคต ซึ่งพื้นที่ที่จะมีบทบาทในการผลักดันประเทศให้ เป็น เขตอุตสาหกรรมใหม่ ได้แก่ บริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง และชลบุรี บริเวณทั้ง 3 จังหวัดจะมีบทบาทในการ เป็น เขตอุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก รวมทั้งอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ โดยจะเป็น เขตที่มีความสมบูรณ์ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งก๊าซธรรมชาติและการคมนาคมขนส่ง เพื่อ เป็นตัวนำให้เกิดการลงทุนจากภาค เอกชนทั้งในและต่างประเทศ

เมื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของจังหวัดชลบุรี ทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร และลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ตลอดจนนโยบายของภาครัฐบาลในระดับต่าง ๆ (Policy Oriented Development) จะพบว่าจังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศ และทรัพยากรธรรมชาติ เอื้ออำนวย และมีโครงสร้างบริการพื้นฐานที่ครบครัน ตลอดจน เป็นแหล่ง แรงงานที่สำคัญของภาคตะวันออก ดังนั้นจังหวัดชลบุรีจึงมีกำลังการพัฒนาค่อนข้างสูง ซึ่งหมายถึง มีความพร้อมในการสนองตอบการพัฒนาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางภาครัฐบาลและภาค เอกชนได้อย่างรวดเร็ว ดังจะ เห็นได้จากการ เติบโตของกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้จังหวัดชลบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดในภาคตะวันออก และขณะเดียวกันได้มี นโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่ง เป็นนโยบายระดับชาติ ซึ่งภาครัฐบาลได้กำหนด นโยบายให้ยกฐานะจังหวัดชลบุรี เป็น เมืองหลักของภาคตะวันออก เพื่อ เป็นศูนย์กลางทั้งในด้าน ธุรกิจบริการและอุตสาหกรรมของภูมิภาคนี้ โดย เน้นการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรม เบาและอุตสาหกรรมที่ไม่มีมลภาวะอื่น เป็นส่วนหนึ่งของ เขต เศรษฐกิจใหม่ ของประเทศ นอกจากการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมแล้วยังมีการพัฒนาการขนส่งทางทะเลไปยัง ต่างประเทศ การปรับปรุงทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งน้ำ การท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาชุมชนใน เมืองระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อ เป็นการเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำลัง จะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในอนาคต เช่น โครงการทำเรือสำเภาแลนมัจฉ โดยการบิน อุตสาหกรรม และเขตส่งออกแลนมัจฉ โครงการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมือง เป็นต้น

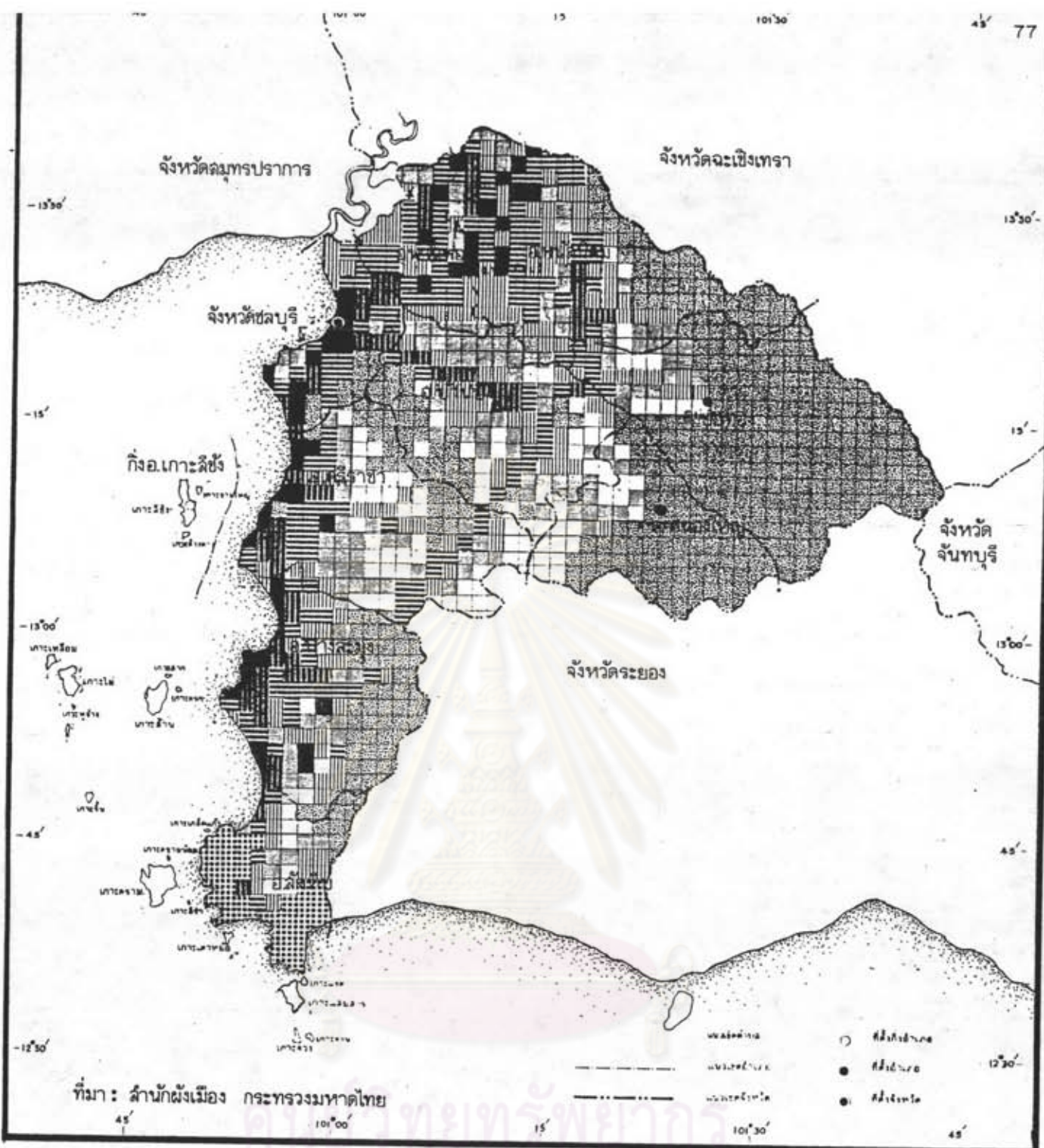
เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการขยายตัวของชุมชนในจังหวัดชลบุรี โดยพิจารณาจาก สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ และโครงการพัฒนาในระดับต่าง ๆ แล้วจะพบว่าจังหวัด ชลบุรีมีแนวโน้มที่จะขยายตัวตามแนวชายฝั่งทะเลมากขึ้น ส่งผลให้แผนการพัฒนาของจังหวัด เน้นหนัก เฉพาะพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้พื้นที่ตอนในของจังหวัดขาดความสมดุลย์ และ

ขาดศูนย์กลางที่จะเป็นพลังกระตุ้นในการพัฒนา อันจะทำให้พื้นที่ตอนในส่วนใหญ่เกิดสภาวะถดถอย เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจขึ้นภายในจังหวัด ต้องมีการพึ่งพาบริการต่าง ๆ จากชุมชนในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลมากขึ้น ซึ่งปัญหาที่จะตามมาในอนาคตคือความไม่พอเพียงในการให้บริการ และปัญหาทางด้านสังคมต่าง ๆ ตลอดจนถึงปัญหาความแออัดของพื้นที่ และที่สำคัญคือจะขาดความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ตอนในกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล

ดังนั้นในการวิเคราะห์ศักยภาพในการเลือกพื้นที่พัฒนาชุมชนเมือง¹⁴ เพื่อเป็นศูนย์กลางในระดับอำเภอ ที่จะรองรับการให้บริการด้านสาธารณสุขูปโภคและสาธารณูปการแก่พื้นที่ข้างเคียง และเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระและหน้าที่ของชุมชนศูนย์กลางขนาดใหญ่บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลนั้น ได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่โดยใช้ตัวแปรทางด้านกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ สมรรถนะดิน พื้นที่ชลประทาน พื้นที่อนุรักษ์ ได้แก่ เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า พื้นที่สงวนเพื่อราชการทหาร โครงการคมนาคมขนส่ง โครงการโยธาศัพท์ ตลอดจนพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการวิเคราะห์ใช้ภาพเชิงซ้อน (Sieve Analysis) เมื่อนำแผนที่ของข้อมูลแต่ละด้านมาซ้อนกันเป็นตารางกริด และให้คะแนนเพื่อหาพื้นที่ซึ่งเหมาะสมจะพัฒนาเป็นชุมชนเมืองในอนาคต (แผนที่ที่ 3.9) จะพบว่าพื้นที่ที่เหมาะสมมากที่สุด นอกเหนือจากพื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเลตั้งแต่อำเภอเมืองชลบุรี ไปจนถึงอำเภอบางละมุงแล้ว อำเภอบ้านบึงจะเป็นอำเภอที่มีบทบาทในการพัฒนาเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่มากที่สุดของพื้นที่ตอนในของจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ เนื่องจากอำเภอบ้านบึงเป็นอำเภอที่อยู่ในรัศมีที่ใกล้กับอำเภอเมืองชลบุรี ซึ่งเป็นอำเภอที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูง อำเภอบ้านบึงสามารถรับอิทธิพลความเจริญของอำเภอเมืองได้ ประกอบกับอำเภอบ้านบึงอยู่ในเขตอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร และเป็นแหล่งปลูกพืชไร่ที่สำคัญที่สุดของจังหวัดและภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเส้นทางคมนาคมสายสำคัญที่ตัดผ่านพื้นที่อำเภอคือ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 344 และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 331 ผ่านไปเชื่อมโยงกับศูนย์กลางในพื้นที่ด้านตะวันออกได้อย่างสะดวก โดยที่สามารถให้บริการแก่พื้นที่ภายในเขตอำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง บางส่วนของอำเภอศรีราชา และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดระยองที่อยู่ต่อเนืองกับจังหวัดชลบุรี ดังนั้นอำเภอบ้านบึงจึงสามารถพัฒนาให้มีบทบาทและหน้าที่ให้ เป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของพื้นที่ตอนในของจังหวัด และเป็นชุมชนศูนย์กลางขนาดรองด้านผลผลิตการเกษตรของภาคตะวันออกตอนล่าง

¹⁴ สำนักผังเมือง, กระทรวงมหาดไทย, ผังโครงสร้างจังหวัดชลบุรี, 2529.

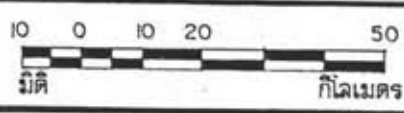
ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่เป็นชุมชนเมือง

- พื้นที่ปลูกสร้างอาคารปัจจุบัน
- พื้นที่ป่าถาวรแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- พื้นที่ใช้ประโยชน์ในราชการทหาร
- พื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเมืองมากที่สุด
- พื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเมืองมาก
- พื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเมืองปานกลาง
- พื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเมืองต่ำ
- พื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเมืองต่ำที่สุด

การศึกษาเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แสดง : ศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่เป็นชุมชนเมือง

แผนที่ 3.9

3.6 สรุปสภาพโดยทั่วไป

จากการศึกษาถึงระบบโครงสร้างภาคตะวันออกเฉียงที่ส่งผลต่อจังหวัดต่าง ๆ ในภาค โดยพิจารณาในด้านสภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ และประชากร ตลอดจนโครงการและผลกระทบต่าง ๆ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียง เป็นภาคที่มีแนวโน้มในการพัฒนาสูง โดยเฉพาะตอนล่างของภาคด้านติดชายฝั่งทะเล ซึ่งจังหวัดที่มีแนวโน้มในการขยายฐานทาง เศรษฐกิจและประชากรสูงของภาคตะวันออกเฉียง ได้แก่ จังหวัดชลบุรี โดยนโยบายของภาครัฐบาลได้กำหนดให้จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัด 1 ใน 3 ของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียง และเป็นเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรมธุรกิจและอุตสาหกรรมเบา ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงผลที่เกิดต่อชลบุรีในด้านนโยบายของรัฐ และความพร้อมของจังหวัดพบว่าแนวโน้มของจังหวัดชลบุรีจะมีการพัฒนาสูงในด้านที่ติดชายฝั่งทะเล เลียบเส้นทางคมนาคมหรือถนนสุขุมวิท กล่าวคือ โครงการย้ายการคมนาคม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรองรับการเติบโตทั้งทางภาคอุตสาหกรรม และการขนส่งสินค้า ตลอดจนการคมนาคมติดต่อกันระหว่างพื้นที่ จะมีโครงการของเส้นทางคมนาคมหนาแน่นบริเวณติดชายฝั่งทะเล ในขณะที่พื้นที่ตอนในระบบคมนาคมยังเป็นโครงการที่มีความพร้อมน้อยกว่า ตลอดจนลักษณะภูมิประเทศตอนบนของจังหวัดมีสภาพดินที่ เหมาะสมต่อการเกษตร โดยเฉพาะพืชไร่ ซึ่งเป็นวัตถุดิบให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมทั้งภายในจังหวัดและนอกจังหวัด ประการที่สำคัญคือพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลมีท่าเรือน้ำลึกเพื่อการส่งออกที่สำคัญของประเทศ และเป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการของภาค นอกจากนั้นพื้นที่ตอนบนของจังหวัดซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่เกษตร มีลำดับความเป็นชุมชนชนบทสูง ทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ เพื่อเข้ามาประกอบอาชีพภาคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมในเขตชุมชนเมืองขนาดใหญ่ เช่น อำเภอเมืองชลบุรีมากขึ้น อันเป็นสาเหตุให้เกิดสภาวะ เหลื่อมล้ำแตกต่างระหว่างพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลกับพื้นที่ตอนบน ขาดความต่อเนื่องในการกระจายการพัฒนา ลงสู่พื้นที่ชุมชนชนบทหรือชุมชนขนาดเล็ก และเกิดความแออัดของประชากรในเมืองขนาดใหญ่เกินกว่าขีดการให้บริการอื่นจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาของชลบุรีมีความเสมอภาคและต่อเนื่องตลอดพื้นที่ทั้งจังหวัด จึงสมควรพัฒนาเมืองในพื้นที่ตอนบนที่มีแนวโน้มในการพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางขนาดรอง มาเป็นตัวกระจายความเจริญลงสู่พื้นที่ตอนบน และเป็นตัวชลอการย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองใหญ่ และเมืองติดชายฝั่งทะเล ทั้งนี้ในการเลือกพัฒนาเมืองขนาดรองนั้น เมื่อพิจารณาทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และการบริการขั้นพื้นฐานของชุมชน โดยการใช้เทคนิคภาพเชิงซ้อนพบว่า ชุมชนขนาดกลางที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางขนาดรองในพื้นที่ตอนบนของจังหวัด

ชลบุรีคือ "อำเภอบ้านบึง" โดยที่อำเภอบ้านบึงมีปัจจัยส่งเสริมทั้งทางด้านตำแหน่ง ที่ตั้งที่เหมาะสม คือมีระยะทางห่างจากอำเภอ เมืองชลบุรี ซึ่งเป็นศูนย์กลางธุรกิจและบริการในระดับจังหวัดและระดับภาคเพียง 14 กิโลเมตร และมีโครงข่ายคมนาคมที่มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ของชุมชนขนาดใหญ่ในภาคตะวันออก เช่น จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา ตลอดจนพื้นที่ของอำเภอบ้านบึงมีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ที่จะสามารถนำมาพัฒนาให้มีความพร้อมในการรองรับการเติบโตของเมืองได้ เมื่อพิจารณาถึงคุณภาพของดินในเขตอำเภอบ้านบึงจะพบว่ามีความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืชไร่มาก จึงส่งผลให้อำเภอบ้านบึง เป็นแหล่งเพาะปลูกอ้อยน้ำตาลที่สำคัญ ซึ่งคิดจากพื้นที่การไร่ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการปลูกอ้อยน้ำตาลประมาณร้อยละ 30.10 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด และประกอบกับประชากรส่วนมากมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม จึงส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอมีสมาชิกเกษตร เป็นปัจจัยนำ และสาขาอุตสาหกรรมต่อเนื่องทางการเกษตร เป็นปัจจัยรอง และเมื่อพิจารณาถึงระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอบ้านบึงที่มีผลต่อจังหวัดชลบุรี จะเห็นว่าอำเภอบ้านบึง เป็นแหล่งวัตถุดิบพืชผลทางการเกษตรและแหล่งแปรรูปผลผลิตโดยเฉพาะอ้อยน้ำตาลที่มีความสำคัญทั้งในระดับจังหวัดและระดับภาค สำหรับโครงการพัฒนาของภาคตะวันออก โดยเฉพาะโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และโครงการสนับสนุนการพัฒนา เช่นงานสร้างทางหลวงชนบทแนวถนนสุขุมวิท จะพบว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ภาคตะวันออก โดยเฉพาะพื้นที่ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก และพื้นที่ต่อเนื่อง มีสภาพเศรษฐกิจที่มีสาขาอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออก เป็นแกนนำ ซึ่งจากนโยบายและผลกระทบที่เกิดจากโครงการพัฒนาจะส่งผลให้อำเภอบ้านบึง ซึ่งนอกจากจะมีบทบาททางภาคเกษตรกรรมแล้วจะมีบทบาททางด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น กล่าวคือในกลางปี พ.ศ. 2531 ได้มีโรงงานเพื่อการส่งออก เข้ามาตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านบึง โดยตั้งอยู่บริเวณถนนสายหลักของอำเภอบ้านบึงแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากอำเภอบ้านบึงมีระบบโครงข่ายคมนาคมที่สามารถใช้ติดต่อและขนส่งสินค้าตลอดจนวัตถุดิบต่าง ๆ กับพื้นที่ศูนย์กลางเมือง และพื้นที่ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลได้อย่างสะดวก ซึ่งผลดังกล่าวจะทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอมีกาหันเหทิศทางการไปบ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตามสาขาเกษตรกรรม ก็ยังคงเป็นสาขาที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่ออำเภอบ้านบึงอยู่ จะมีแต่เพียงประชากรวัยแรงงานบางส่วนอาจจะเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ดังนั้นจึงสมควรที่จะจัดเตรียมพื้นที่ของอำเภอบ้านบึงให้สอดคล้องกับบทบาทของเมืองที่เกิดขึ้นต่อไป เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ